

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

Кафедра технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти
(назва кафедри)

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС
***«Сучасний компетентнісний урок в умовах технологізації
навчання в ЗП(ПТ)О»***
(назва)

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри технологій навчання,
охорони праці та інклюзивної освіти
протокол № 3 від «04» лютого 2025 року.

Завідувач кафедри _____ Галина Коссово-Сіліна
(прізвище, ініціали)

Категорія слухачів: педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта»

Розробник: Кучеренко Ірина Анатоліївна, професор кафедри технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Кучеренко І.А. Сучасний компетентнісний урок в умовах технологізації навчання в закладах П(ПТ)О: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2025. 94 с.

Актуальність курсу зумовлена необхідністю опанування й осмислення педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О особливостей та характерних ознак сучасного компетентнісного уроку як високоефективної організаційної форми навчання, нових теоретико-методичних засад проєктування, конструювання продуктивних технологій проведення сучасного компетентнісного уроку в умовах технологізації навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, визначається потребою розвитку і вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників, котрі забезпечують навчальну діяльність у ЗП(ПТ)О.

Мета курсу полягає в опануванні сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О, виробленню у педагогічних працівників умінь та навичок здійснювати цілевизначення, проєктування та моделювання сучасного компетентнісного уроку, конструювання і реалізацію інноваційних технологій компетентнісного уроку в процесі професійної підготовки здобувачів освіти.

Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Електронний курс розраховано на 6 год., із яких 2 год. – лекція, 4 год. – семінарські заняття.

© БІНПО УМО НАПН України, 2025

© Кучеренко І.А., 2025

ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Анотація електронного курсу
2. Типова освітня програма електронного курсу
3. Профіль Типової освітньої програми електронного навчального курсу.
4. Тематичний план викладу та засвоєння матеріалів електронного навчального курсу
5. Навчально-методичні матеріали:
 - теоретичний навчальний матеріал;
 - практичні / семінарські заняття;
 - завдання для самостійної роботи;
 - модульний контроль;
 - комплекс тестових завдань для самоконтролю й самооцінки;
 - додаткові матеріали;
 - глосарій ключовий слів.
6. Консультаційний пункт
7. Цифрова бібліотека до електронного навчального курсу.

1. АНОТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ

Сучасне демократичне суспільство України потребує змін стратегії й тактики освіти і спонукає до пошуку нових шляхів та способів удосконалення процесу навчання. Модернізація сучасної системи освіти зумовлює необхідність у підготовці педагогів нової формації, котрі мають високий рівень розвитку власної професійної компетентності, готові проєктувати і реалізовувати процес навчання у XXI столітті, впевнено діяти у різномісних професійних педагогічних ситуаціях, впроваджувати ефективні техніки комунікації, генерувати новітні ідеї.

Домінантою у процесі модернізації навчального заняття в умовах виробництва є розроблення його технології, що відображає організацію як діяльності педагога (навчання / викладання), так і здобувача освіти (учіння), включає проєктування їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії в чітко визначеному алгоритмі (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) й містить орієнтацію на попередньо запланований якісний кінцевий результат.

Модернізація сучасної системи освіти в аспекті її технологізації зумовлює впровадження у практику інноваційних технологій навчання під час професійної підготовки фахівців, застосування у навчальному процесі продуктивних технологій уроку, що ґрунтується на гуманістичній освітній парадигмі, розширює спектр ініціативності здобувачів освіти, підвищує якість їх взаємодії педагога й учня, враховує можливості розвитку потенціалу кожного здобувача освіти, стимулює їхні потенційні можливості та творчі здібності.

Актуальність курсу зумовлена необхідністю опанування й осмислення педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О особливостей та характерних ознак сучасного компетентнісного уроку як високоефективної організаційної форми навчання, нових теоретико-методичних засад проєктування, конструювання продуктивних технологій проведення сучасного компетентнісного уроку в умовах технологізації навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, визначається потребою розвитку і вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників, котрі забезпечують навчальну діяльність у ЗП(ПТ)О.

Накопичення досвіду професійно-педагогічної діяльності педагога, набуття вправності на основі професійних компетентностей, фахових знань, досконалості особистісних якостей призводить до досягнення фахівцем професійної майстерності як найвищого стандарту і зразка педагогічної діяльності. Педагогічна майстерність педагога здобувається у процесі систематичної креативної підготовки до навчального процесу, ефективного та результативного проведення навчальних занять, а також за рахунок аналізу й

узагальнення власного досвіду, досвіду колег і створення на цій основі власної професійно-особистісної траєкторії розвитку. Сучасний педагог має бути інноватором, володіти педагогічними технологіями, особистісно й професійно зростати, у взаємодії зі здобувачами освіти досягати мети освіти.

Реформування світи вимагає змін у змісті, структурі, класифікації й організації сучасного, оновлення теорії та методики й розроблення новітніх технологій його проведення. Системного вивчення потребують такі аспекти, як проєктування й реалізація цілей та змісту навчання, декларованих чинними стандартами, програмами через систему форм, методів, прийомів, засобів навчання, що забезпечують досягнення основної мети освіти.

Мета курсу полягає в опануванні сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О, виробленню у педагогічних працівників умінь та навичок здійснювати цілевизначення, проєктування та моделювання сучасного компетентнісного уроку, конструювання і реалізацію інноваційних технологій компетентнісного уроку в процесі професійної підготовки здобувачів освіти.

Завдання курсу:

- розвиток та вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О;
- усвідомлене засвоєння сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О;
- поглиблення і систематизація знань та вмінь щодо теоретико-методичних засад технології сучасного компетентнісного уроку;
- вироблення й удосконалення вмінь та навичок здійснювати цілевизначення та проєктування сучасного компетентнісного уроку в умовах технологізації процесу навчання в ЗП(ПТ)О;
- формувати вміння та навички конструювання і реалізації інноваційних технологій сучасного компетентнісного уроку (особистісно орієнтованої, проблемної, інтерактивної) у процесі професійної підготовки здобувачів освіти ЗП(ПТ)О.

Матеріали курсу спрямовано на розвиток компетентності *освітологічної, андрагогічної, професійно-педагогічної, методичної, інноваційної компетентностей, компетентності з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку* педагогічних працівників.

Курс **«Сучасний компетентнісний урок в умовах технологізації навчання в ЗП(ПТ)О»** складається із таких тем: «Технологічний підхід до проєктування компетентнісного уроку», «Проєктування як методологічна основа

професійної діяльності педагога», «Інноваційні технології уроку: дієві практики впровадження»

Курс розраховано на 8 год., із яких 2 год. – лекція, 4 год. – семінарські заняття, 2 год. – самосійна робота.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Реалізація завдань для досягнення результатів спецкурсу здійснюється шляхом:

- активного учіння під час лекцій та семінарських занять;
- самостійного опрацювання слухачами навчального матеріалу;
- виконання контрольних-діагностичних завдань, спрямованих на вдосконалення вмінь і навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання;
- участі в рефлексійно-оцінювальному блоці з метою використання здобутих знань, умінь та навичок у професійно-педагогічній діяльності;
- написанні та захисту на підсумковому етапі випускної роботи / проєкту (на вибір).

2. ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ «Сучасний компетентнісний урок в умовах технологізації навчання в ЗП(ПТ)О»

Пояснювальна записка

Модернізація сучасної системи освіти зумовлює необхідність у підготовці педагогів нової формації, котрі мають високий рівень розвитку власної професійної компетентності, готові проєктувати і реалізовувати процес навчання у XXI столітті, впевнено діяти у різнотипних професійних педагогічних ситуаціях, впроваджувати ефективні техніки комунікації, генерувати новітні ідеї. Сучасне демократичне суспільство України потребує змін стратегії й тактики освіти і спонукає до пошуку нових шляхів та способів удосконалення процесу навчання. Домінантою у процесі модернізації навчального заняття в умовах виробництва є розроблення його технології, що відображає організацію як діяльності педагога (навчання / викладання), так і здобувача освіти (учіння), включає проєктування їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії в чітко визначеному

алгоритмі (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) й містить орієнтацію на попередньо запланований якісний кінцевий результат. Модернізація сучасної системи освіти в аспекті її технологізації зумовлює впровадження у практику інноваційних технологій навчання під час професійної підготовки фахівців, застосування у навчальному процесі продуктивних технологій уроку, що ґрунтується на гуманістичній освітній парадигмі, розширює спектр ініціативності здобувачів освіти, підвищує якість їх взаємодії педагога й учня, враховує можливості розвитку потенціалу кожного здобувача освіти, стимулює їхні потенційні можливості та творчі здібності.

Актуальність курсу зумовлена необхідністю опанування й осмислення педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О особливостей та характерних ознак сучасного компетентнісного уроку як високоефективної організаційної форми навчання, нових теоретико-методичних засад проєктування, конструювання продуктивних технологій проведення сучасного компетентнісного уроку в умовах технологізації навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, визначається потребою розвитку і вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників, котрі забезпечують навчальну діяльність у ЗП(ПТ)О.

Накопичення досвіду професійно-педагогічної діяльності педагога, набуття вправності на основі професійних компетентностей, фахових знань, досконалості особистісних якостей призводить до досягнення фахівцем професійної майстерності як найвищого стандарту і зразка педагогічної діяльності. Педагогічна майстерність педагога здобувається у процесі систематичної креативної підготовки до навчального процесу, ефективного та результативного проведення навчальних занять, а також за рахунок аналізу й узагальнення власного досвіду, досвіду колег і створення на цій основі власної професійно-особистісної траєкторії розвитку. Сучасний педагог має бути інноватором, володіти педагогічними технологіями, особистісно й професійно зростати, у взаємодії зі здобувачами освіти досягати мети освіти.

Реформування світи вимагає змін у змісті, структурі, класифікації й організації сучасного, оновлення теорії та методики й розроблення новітніх технологій його проведення. Системного вивчення потребують такі аспекти, як проєктування й реалізація цілей та змісту навчання, декларованих чинними стандартами, програмами через систему форм, методів, прийомів, засобів навчання, що забезпечують досягнення основної мети освіти.

Мета курсу полягає в опануванні сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О, виробленню у педагогічних працівників умінь та навичок здійснювати цілевизначення, проєктування та моделювання сучасного компетентнісного уроку,

конструювання і реалізацію інноваційних технологій компетентнісного уроку в процесі професійної підготовки здобувачів освіти.

Завдання курсу:

- розвиток та вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О;
- усвідомлене засвоєння сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О;
- поглиблення і систематизація знань та вмінь щодо теоретико-методичних засад технології сучасного компетентнісного уроку;
- вироблення й удосконалення вмінь та навичок здійснювати цілевизначення та проєктування сучасного компетентнісного уроку в умовах технологізації процесу навчання в ЗП(ПТ)О;
- формувати вміння та навички конструювання і реалізації інноваційних технологій сучасного компетентнісного уроку (особистісно орієнтованої, проблемної, інтерактивної) у процесі професійної підготовки здобувачів освіти ЗП(ПТ)О.

Матеріали курсу спрямовано на розвиток компетентності *освітологічної, андрагогічної, професійно-педагогічної, методичної, інноваційної компетентностей, компетентності з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку* педагогічних працівників.

Курс розраховано на 8 год., із яких 2 год. – лекція, 4 год. – семінарські заняття, 2 год. – самостійна робота.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Навчально-методичне забезпечення курсу представлено науково-методичними матеріалами (лекція, семінарські заняття, проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача, тести, методичні рекомендації) і списком рекомендованих джерел до тематики електронного курсу.

3. Профіль Типової освітньої програми електронного навчального курсу

Профіль Типової освітньої програми електронного курсу

«Сучасний компетентнісний урок в умовах технологізації навчання в ЗП(ПТ)О»		
Обсяг курсу		0,2 ЄКТС кредиту На опанування матеріалів електронного курсу передбачено 6 академічних годин, що відповідає 0,2 ЄКТС кредиту
Рівень програми		Безперервний професійний розвиток фахівців шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти
А	Мета	
	<i>Мета курсу</i> полягає в опануванні сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О, виробленню у педагогічних працівників умінь та навичок здійснювати цілевизначення, проєктування та моделювання сучасного компетентнісного уроку, конструювання і реалізацію інноваційних технологій компетентнісного уроку в процесі професійної підготовки здобувачів освіти.	
В	Характеристика типової програми	
1.	Функціональна спрямованість	Розвиток професійної методичної компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної), вироблення у педагогів умінь та навичок здійснювати цілевизначення та проєктування сучасного уроку, конструювання і реалізацію інноваційних технологій сучасного уроку в процесі професійної підготовки здобувачів освіти.
2.	Фокус Типової програми	Програма зорієнтована на безперервний професійний розвиток педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, здатних до організації освітнього процесу в умовах технологізації навчання в закладах П(ПТ)О на високому науково-методичному рівні

3.	Орієнтація Типової програми	Типова програма електронного курсу орієнтовна на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти.
4.	Особливості типової програми	Типова програма електронного курсу орієнтована на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, які мають високий рівень фахової компетентності, здатні здійснювати професійну, педагогічну, методичну діяльність у ЗП(ПТ)О. Особливості електронного курсу: - розвиток та вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О; - усвідомлене засвоєння сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О; - поглиблення і систематизація знань та вмінь щодо теоретико-методичних засад технології сучасного компетентнісного уроку; - вироблення й удосконалення вмінь та навичок здійснювати цілевизначення та проєктування сучасного компетентнісного уроку в умовах технологізації процесу навчання в ЗП(ПТ)О; - формувати вміння та навички конструювання і реалізації інноваційних технологій компетентнісного уроку (особистісно

		орієнтованої, проблемної, інтерактивної) у процесі професійної підготовки здобувачів освіти ЗП(ПТ)О. Проходження навчання за кожною темою завершується відповідним видом контролю (проблемно-пошукові питання, завдання для самостійної роботи, тести).
5.	Цільова група	Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).
С	Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання	
1.	Професійні вимоги (компетенції)	Визначає посадова інструкція фахівця
2.	Продовження навчання	Типова програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення знань, умінь, навичок педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в системі неформальної та інформальної освіти.
Д	Стиль і методика навчання	
1.	Підходи до викладання і навчання	Розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у процесі їх практичного застосування, оновлення і поповнення професійних знань, оновлення, поглиблення і систематизація знань в аспект сучасного уроку в ЗП(ПТ)О, його проєктування, конструювання і реалізації в умовах технологізації навчання.

		Навчання проходить за різними моделями (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною) із використанням компетентнісного, андрагогічного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів та інноваційних технологій навчання: інтерактивних, проблемних, кейс-технологій, практичних завдань, тестів тощо.
2.	Система оцінювання	Результати навчання за Типовою програмою оцінюються (зараховано/ не зараховано) на основі: підготовки відповідей на проблемно-пошукові питання, виконання завдань самостійної роботи, виконання тестових завдань.
Е	Програмні компетентності	
1.	Загальні компетентності <i>Освітологічна</i>	здатність інтегрувати знання з сучасної педагогіки, психології та філософії, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відданість принципам доброчесності, фундаментальним загальнолюдським та національним цінностям у освітній діяльності. Вона також включає конкретні прикладні знання, навички та вміння, які дозволяють особам успішно виконувати конкретні функції освітній сфері. Функціональний компонент включає когнітивну, методологічну, технологічну та лінгвістичну здатності. Міжперсональна освітня компетентність передбачає вміння активно співпрацювати з різними

		педагогічними колективами та стейкхолдерами. Критичне мислення спрямоване на ефективне використання системного мислення для виважених суджень і рішень зі складних проблем.
3.	Загальнопрофесійні компетентності <i>андрагогічна компетентність</i>	єдність теоретичної та практичної готовності старшого майстра до виконання своїх професійних функцій, яка характеризує не тільки діяльність, але й самого майстра виробничого навчання як суб'єкта в його самостійної, відповідальної та ініціативної взаємодії зі світом; інтегрує професійні та особистісні якості педагога, спрямовує на оволодіння знаннями та цілеспрямоване їх використання у прогнозуванні, плануванні та реалізації діяльності, активізує андрагога на розвиток особистих здібностей, у прагненні до саморозвитку і самореалізації.
4.	Спеціальні (фахові) компетентності <i>професійно-педагогічна компетентність</i> <i>інноваційна</i>	здатність планувати, організовувати та контролювати діяльність суб'єктів освітнього процесу закладів професійної освіти та власну професійну діяльність в умовах реформ і соціальних трансформацій; вибирати оптимальні прийоми, методи та форми навчання; застосувати інноваційні технології на основі володіння технологіями створення сприятливих умов для освітнього процесу.

	компетентність з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку	здатність педагога забезпечувати використання інновацій у освітньому процесі, поглиблювати спеціальні теоретичні знання з педагогічної інноватики, розвивати уміння ефективного застосування інноваційних педагогічних технологій на практиці через систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога; здатність організовувати професійний саморозвиток, самонавчання, самовдосконалення і самореалізацію впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти; розвивати (саморозвивати) і вдосконалювати (самовдосконалювати) професійно важливі якості особистості, цінності, що спрямовані на всебічний розвиток особистості всіх суб'єктів освітнього процесу як найвищої цінності суспільства тощо.
Ф	Програмні результати навчання	
	Знання і розуміння	- сучасних концепцій компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації навчання у ЗП(ПТ)О; - теоретико-методичних засад технології сучасного компетентнісного уроку; - технології, технологічного підходу, технологій навчання як процесу технологізації освіти; - цілевизначення як стратегічного орієнтиру сучасного компетентнісного уроку;

		- проектування та особливостей його покрокового здійснення; технологічного конструювання процесу навчання на компетентнісному уроці та реалізації його у практиці технологізованого навчання.
	Розвинені вміння	- застосовувати сучасні концепції компетентнісного уроку відповідно до умов технологізації освіти у ЗП(ПТ)О; - виконувати цілевизначення сучасного компетентнісного уроку в умовах технологізації процесу навчання в ЗП(ПТ)О; - здійснювати теоретико-методичне проектування сучасного компетентнісного уроку в ЗП(ПТ)О; - розробляти технології сучасного компетентнісного уроку (особистісно орієнтованої, проблемної, інтерактивної) і впроваджувати їх у практиці в ЗП(ПТ)О; - використовувати набуті знання, вміння та навички у практичній професійній діяльності під час фахової підготовки здобувачів освіти ЗП(ПТ)О.
	Диспозиції (цінності, ставлення)	- гуманістична спрямованість освітнього процесу; - людиноцентризм, цінність особистості; - професійно-ціннісні орієнтації;

		- готовність до реалізації сучасних цілей освіти; - усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку; - просування демократичних цінностей у освітній процес; рефлексія власної професійної діяльності.
--	--	--

Ключові слова

Власне проєктування, зміст сучасного компетентнісного уроку, конструювання, моделювання, педагогічне проєктування, проблемна ситуація, проблемно-пошукова ситуація, рефлексія, ситуації успіху, ситуація вибору, ситуація зацікавленості, учіння, цільовизначення, цілереалізація, цілеспрямованість.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Тематичний план	Форми роботи, кількість годин					
	Усього годин	Лекції	Семінарське заняття	Самостійна робота	К-сть годин контрол ю	Вид контрол ю
Тема 1. Технологічний підхід до проєктування компетентнісного уроку		2				
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №1 Проєктування як методологічна основа професійної діяльності педагога			2	1		
ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ						
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Інноваційні технології уроку: дієві практики впровадження			2	1		
ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ						

УСЬОГО ГОДИН	8	2	4	2		

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Теоретичний навчальний матеріал

Тема 1

Тема. Технологічний підхід до проєктування компетентнісного уроку

Мета лекції – дати систематизовані основи наукових знань в аспекті технологічного підходу в системі сучасної освіти, забезпечити усвідомлене засвоєння особливостей технологізації освітнього процесу, понять «технологічний підхід», «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «технологія уроку»; засвоєння особливостей компетентнісних засад сучасного уроку, осмислення структурування уроку; опанування особливостей мотивації, суб'єктного чинника, рефлексії як складників технології навчання.

План

1. Технологія навчання – основа технологізації процесу освіти.
2. Компетентнісні засади сучасного уроку.
3. Технологія сучасного уроку.
4. Структурування уроку.
5. Мотивація, суб'єктний чинник і рефлексія – важливі етапи компетентнісного уроку.

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15.

1. Технологія як педагогічне поняття.

Модернізація сучасної системи освіти зумовлює необхідність у підготовці педагогів нової формації, котрі мають високий рівень розвитку власної професійної компетентності, готові проєктувати і реалізовувати процес навчання у XXI ст., впевнено діяти у різноманітних професійних педагогічних ситуаціях, впроваджувати ефективні техніки комунікації, генерувати новітні ідеї. Сучасне демократичне суспільство України потребує змін стратегії й тактики освіти і спонукає до пошуку нових шляхів та способів удосконалення процесу навчання.

Сутність термінів технологізації освітнього процесу реалізовується цілісно й поступово – від найбільш загального поняття до конкретного. З ієрархічної

структури ці поняття правомірно розташувати так: технологічний підхід – освітня технологія – педагогічна технологія – технологія навчання – технологія уроку. Об'єднують усі ці поняття актуальні для сучасного етапу розвитку освіти технологізовані теорії, ідеї і парадигми.

Концептуальним стрижнем технологізація освітнього процесу є поняття «технологія» (від грец. *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – наука, доказ) – це 1. Сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь. // Навчальний предмет, що викладає ці знання, відомості 2. Сукупність способів обробки чи переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій тощо.

У первинному семантичному трактуванні цієї дефініції простежується виробничий характер і технологічне тлумачення. Суттєвим і провідним у технології є детальне визначення кінцевого результату і точне гарантоване досягнення його. Сучасне використання поняття «технологія» в галузі педагогіки обґрунтовано використовується в значенні дотримання змісту й чіткої послідовності етапів навчальної діяльності, наука про мистецтво володіння процесом, майстерність педагога.

Термін «технологія» щодо педагогічного процесу впроваджено англійським ученим Дж. Саллі, використовується і функціонує в сучасній освітній теорії і практиці у трьох рівнях:

- загальнопедагогічний рівень (синонімічний системі навчання) – цілісний навчальний процес у закладі освіти на певному етапі навчання, що включає сукупність цілей, змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, алгоритм діяльності суб'єктів і об'єктів навчального процесу;
- конкретнометодичний рівень (дотичний до методики навчання) – окрема методика навчання, сукупність форм, методів, прийомів і засобів реалізації певного змісту навчання в межах одного предмета, групи, в діяльності педагога;
- локальний, або модульний рівень (тотожний технології уроку, технології певного виду діяльності) – окрема частина навчально-виховного процесу, вирішення конкретних навчальних і виховних завдань.

Урок функціює у межах локального рівня педагогічної технології й одночасно є невід'ємною частиною і загальнопедагогічного, і конкретнометодичного рівнів.

Нині термін «технологія» все частіше використовують в аспекті дослідження і розроблення питань організації процесу навчання, ґрунтовно вивчаючи роль і функції здобувача освіти, його взаємодії з педагогом й іншими здобувачами освіти.

Поняття «технологія» безпосередньо стосується уроку як навчального заняття, в межах якого здійснюється суб'єктна взаємодія учасників процесу навчання з метою досягнення задекларованої освітньої мети. Поняття «технологія» у теорії і практиці уроку розглядається у проєкції з діями суб'єктів педагогічного процесу (педагога і здобувача освіти), які з одного боку підпорядковані дотриманню алгоритмізованим діям, нормам і правилам, а з іншого боку – творчо й імпровізовано здійснюють педагогічну діяльність задля досягнення запланованого результату. Імплементувати технологію у педагогічну сферу дозволяє технологічний підхід.

На шляху модернізації сучасної освіти особлива роль відводиться технологічному підходу до навчання, який відповідає новим завданням та сучасній компетентнісній парадигмі її освіти в Україні.

Технологічний підхід є вихідним складником сутності новочасної освітньої парадигми, в межах якої впроваджується певна технологія чи їх сукупність. Технологічний підхід передбачає системний, організований, цілеспрямований вплив на процес учіння здобувачів освіти, а також управління і керівництво їх пізнавальними діями з метою досягнення наперед визначених цілей освіти.

Технологічний підхід передбачає такі основні завдання до організації освітнього процесу в умовах виробництва:

- чітку постановку педагогом цілей, їх конкретизація, уточнення з орієнтацією на досягнення наперед запланованих результатів;
- розробку і підготовку навчальних матеріалів та організацію процесу навчання відповідно до наперед визначених цілей;

- оцінювання поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення поставлених цілей;
- підсумкову оцінку результатів, рефлексію.

Ознаки технологічного підходу є необхідною умовою проєктування сучасного уроку в умовах виробництва: прогнозування кінцевого результату, чітке цілевизначення, покрокова реалізація із поточним контролем, моніторинг результатів і, за необхідності, корекція педагогічної діяльності педагога й процесу учіння здобувачів освіти.

Технологічний підхід до реалізації навчального заняття дозволяє спроектувати такий навчальний процес, який би відповідав змісту, меті й навчальним цілям, що ставить перед собою й здобувачами освіти педагог, а також забезпечує системний спосіб організації процесу навчання, спрямований на оптимальну побудову й реалізацію навчальних цілей на основі впровадження діяльнісного підходу. Це дає змогу зробити систему навчання більш результативною, ефективною і якісною. Технологічний підхід дозволяє детально спроектувати педагогічний процес в усіх його компонентах: зміст, форми, методи, прийоми, засоби навчання, аби гарантовано одержати необхідних результат – досягнення визначених освітніх цілей. Отже, технологічний підхід дозволяє на якісно новому рівні прогнозувати наперед визначений результат, поетапно здійснювати, порівнювати і корегувати навчальну діяльність упродовж уроку, тому його впровадження в освітню практику є актуальним, науково виправданим та доречним у системі навчання в ЗП(ПТ)О.

Технологія навчання є складником педагогічної технології, що є, своєю чергою, компонентом педагогічної технології.

Педагогічна технологія – це концептуально організована цілісна навчальна діяльність, модель стратегії, тактики і техніки реалізації дидактичного інструментарію (методів, прийомів, форм, засобів навчання) у процесі спроектованої системи суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і здобувача освіти, спрямована на гарантоване досягнення задекларованої мети навчання. Педагогічна технологія складається із взаємозалежних компонентів: технологія навчання та технологія виховання. Нині в науковому просторі поняття

«технологія навчання» розглядається в трьох аспектах: система навчання; метод, засіб навчання; алгоритм, певна послідовність дій.

Технологія навчання – це системна концептуальна організація навчального процесу, побудованого на основі активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і здобувача освіти; комплекс продуктивних та ефективних форм, методів, прийомів і засобів навчання, що мають практико орієнтовану і діяльнісну основу; технологічна модель, проєкт, алгоритм педагогічно вмотивованої й цілевизначеної співпраці вчителя й учня, що забезпечує гарантоване досягнення наперед задекларованого результату.

Структурні складники технології навчання як дидактичної системи:

- концепція технології навчання;
- цілевизначення (постановка, максимальне уточнення, формулювання мети і цілей (загальних і конкретних) щодо досягнення результатів);
- змістова частина (зміст навчального матеріалу);
- процесуальна частина (організація навчального процесу відповідно до поставлених цілей, форми, методи, прийоми і засоби навчальної діяльності педагога і здобувачів освіти);
- управління навчальним процесом (оцінювання поточних результатів, корекція навчання, спрямована на досягнення цілей);
- заключна оцінка результатів.

Технологія навчання детально описує систему дій не тільки вчителя, а й насамперед того, хто навчається, – учня; забезпечує, гарантує при конкретному застосуванні досягнення визначених результатів. Технологія навчання окреслює, моделює шлях вивчення конкретного навчального матеріалу (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) в межах відповідного освітнього компонента, предмета, теми, в аспекті нашого дослідження – на уроці. Технології навчання властивий більш високий ступінь продуктивності, надійності, гарантованості результату, ніж традиційним способам навчання.

Домінантою у процесі модернізації сучасного уроку є розроблення його технології, що відображає організацію як діяльності педагога (навчання/ викладання), так і здобувача освіти (учіння), включає проєктування їх суб'єкт-

суб'єктної взаємодії в чітко визначеному алгоритмі (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) й містить орієнтацію на попередньо запланований якісний кінцевий результат.

Технологія навчання має алгоритмічний характер, проєктується, враховуючи умови навчання, та орієнтується на заданий результат; не допускає варіативності, оскільки з неї не можна викинути якийсь елемент; має гарантовані наперед заплановані результати, її можна відтворити і тиражувати, гарантуючи високу якість визначених педагогічних завдань. У технології більше виявляється системний, процесуальний, кількісний, гарантований, розрахунковий компоненти.

2. Компетентнісні засади сучасного уроку

Компетентність є цілісною системою знань, умінь, навичок, досвіду, способів мислення, ціннісних орієнтирів та ідейних переконань, які дозволяють впевнено й успішно виходити із нестандартних життєвих ситуацій. Саме такий системна компетентність дає можливість досягти успіху в професійно орієнтованому навчанні та професійній діяльності.

Компетентність у наш час виступає певним мірилом людської освіченості, коли перше місце надається не процесу навчання та обсягу вивченого матеріалу, а кінцевому результату, втіленому в здатності особистості вправно діяти у різних умовах і обставинах професійної діяльності та життєдіяльності.

Компетентнісний підхід до навчання на уроці дозволяє:

- збільшити рівень результативності і продуктивності навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, привчити їх до самостійності та відповідальності, розвивати їхні здібності та особистісні якості;
- спрямувати зусилля здобувачів освіти не тільки на засвоєння знань, а й на здобуття досвіду вирішення професійних завдань та життєвих ситуацій;
- не тільки засвоювати навчальну інформацію, а знати як використати її для у практиці, у професійній діяльності;

➤ перейти від накопичення знань, умінь і навичок до формування здатності творчо реалізовувати власний досвід у практичній професійній діяльності.

Компетентнісний підхід передбачає спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядкована ключова, загальнопредметна (галузева) компетентності. Компетентнісний підхід не замінює традиційну освітню систему «знання, вміння, навички», а доповнює її необхідним практичним досвідом застосування набутого впродовж навчання. Компетентнісний підхід передбачає спрямованість навчально-виховного і навчально-виробничого процесу на формування і розвиток компетентностей здобувача освіти.

Компетентність – сукупність знань, умінь, навичок і досвіду їх застосування на практиці; це набута якість особистості, що виявляється в готовності і здатності застосовувати набуті знання й вироблені вміння та навички в професійній, життєвій чи іншій ситуації відповідно до мети, потребу, запитів діяльності.

Компетентний фахівець – це такий спеціаліст, котрий має ґрунтовні знання в певній галузі й уміє застосовувати знання, вміння й навички в професійній діяльності, фаховій ситуації.

Компетентнісний урок у ЗП(ПТ)О відрізняється від традиційного саме практичною професійною спрямованістю. Практична професійна спрямованість уроку акцентує увагу не тільки на знаннях, вміннях та навичках, а передусім на результаті навчання – здатність здобувача освіти використовувати здобуті знання, вміння та навички у практичних умовах, професійній діяльності, проблемних ситуаціях.

У процесі навчання на уроці варто розвивати такі компетентності: ключові, загальнопредметні, предметні.

Ключові (життєві) компетентності (соціальні, полікультурні, комунікативні, інформаційні, саморозвитку та самоосвіти) – стосуються

загального (метапредметного) змісту освіти й формуються засобами всіх навчальних дисциплін.

До основних ключових компетентностей відносять:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична грамотність і компетентності в природничих науках і технологіях.
4. Інформаційно-цифрова компетентність.
5. Уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності.
6. Підприємливість.
7. Загальнокультурна грамотність.
8. Екологічна грамотність і здорове життя.

Загальнопредметні компетентності – стосуються певних навчальних предметів і освітніх галузей і, відповідно, формуються їх засобами.

Предметні компетентності – часткові стосовно перших двох рівнів, можуть формуватися засобами конкретних предметів.

3. Технологія сучасного уроку

Модернізація сучасної системи освіти в аспекті її технологізації зумовлює використання такого поняття, як «технологія уроку», що ґрунтується на гуманістичній освітній парадигмі, розширює спектр ініціативності здобувачів освіти, підвищує якість їх взаємодії педагога й учня, враховує можливості розвитку потенціалу кожного здобувача освіти, стимулює їхні потенційні можливості та творчі здібності.

Технологія уроку – це система змісту, форм, методів і засобів навчання конкретної мети, яку реалізовує педагог у процес навчання з урахуванням технічних можливостей, учнівського потенціалу, спрямовує на досягнення певного розвитку здобувачів освіти. Технологія сучасного уроку є системним ієрархічним утворенням, що складається з низки важливих компонентів (цілі, зміст, дидактичні засоби, визначений кінцевий результат) – чітко спроектоване,

цілевизначене й реалізоване у межах конкретного навчального заняття і з урахуванням реального контингенту здобувачів освіти.

Технологія сучасного уроку – це алгоритм цілеспрямованої спроектованої стратегії, тактики і техніки педагогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і здобувачів освіти з метою досягнення наперед чітко визначеної мети.

Технологія уроку виконує низку важливих функцій, як-от:

✓ *організаційна*: забезпечує мотивовану організацію учнів у процесі пізнавально-дослідного учіння в межах певного класного колективу;

✓ *освітня*: сприяє розвитку особистості учня, цілеспрямованому формуванню його професійної компетентності, забезпечує засвоєння знань, вироблення вмінь, навичок і набуття досвіду відповідно до вимог загальної мовної освіти, задекларованих у чинних нормативних документах;

✓ *дидактична*: слугує створенню оптимальних педагогічних умов для розвитку в учня умінь вчитися, оволодіння здобувачем освіти методами самостійної пізнавальної діяльності, прийомами саморозвитку та самореалізації;

✓ *розвивальна*: забезпечує умови для цілеспрямованого розвитку загалом особистості учня, його інтелекту, всіх природних та творчих здібностей;

✓ *виховна*: створює оптимальні умови для виховання учня як людини, члена соціуму, громадянина, його морально-етичних рис;

✓ *перспективна*: вибудовує на основі наступності цілісну систему перспективних змістових і процесуальних частин мовного навчання;

✓ *моніторингова*: здійснює контрольну-корекційну роботу з метою розвитку досконалої особистості здобувача освіти.

Ці функції віддзеркалюються у цілісній меті уроку і реалізуються у взаємодії та взаємозв'язку як важливі орієнтири здійснення теоретико-методичного проектування й реалізації сучасного уроку на основі технологічного підходу до навчання.

Технологія уроку категорія «жива», змінна. У процесі проектування і реалізації сучасного уроку педагог адаптовує технологію до вимог освіти, власної професійної компетентності, враховує суб'єктний чинник певного

навчального колективу, таким чином, трансформуючи й удосконалюючи вибрану технологію.

Технологія уроку є комплексним поняттям, що складається із запланованих результатів, засобів оцінки для контролю і корекції, вибору оптимальних методів та приймів навчання; набору моделей навчання, розроблених педагогом.

Змістова частина технології визначає її процесуальну частину. Всі структурні елементи технології, що охоплюють змістовий і процесуально-інструментальний аспекти, адекватно відображають один одного, взаємопов'язані і діють у взаємозв'язку та взаємозалежності.

Основні складники технології сучасного уроку:

- суб'єкти навчання (педагог і здобувачі освіти);
- проєктування (моделювання, власне проєктування, конструювання);
- цілевизначення (мета уроку, комплекс цілей і завдань);
- зміст (теоретичний, практичний і методичний компонент);
- підходи, закономірності, принципи та правила навчання;
- дидактичний інструментарій (методи, прийоми, форми, засоби);
- етапи процесу навчання (мотивація, цілевизначення, цілереалізація, моніторинг, рефлексія / корекція);
- тип, структура і модель уроку.

Складники технології уроку цілісно й комплексно функціують у взаємодії і взаємозв'язку в межах певних, чітко окреслених педагогічних ситуаціях.

Технологія уроку – це системне, спеціально організоване, цілевизначене проєктування навчальної співдіяльності педагога і здобувачі освіти на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, застосування технології (або їх комплексу), реалізація всіх технологічних компонентів, постійний зворотній зв'язок, поточна та прикінцева рефлексія, контроль і корекція дій з метою забезпечення гарантованого кінцевого результату, задекларованого чинними державними документами – формування професіонала, фахівця.

Розробка технології уроку (уроків) розкриває творчі можливості педагога і передбачає:

- ✓ постановку мети;

- ✓ визначення змісту;
- ✓ оптимальний вибір організаційних форм, методів і засобів навчання;
- ✓ розробку структури і змісту уроку, спрямованих на ефективне розв'язання дидактичних завдань.

Технологічний підхід до уроку забезпечує системний спосіб його організації, спрямований на оптимальну побудову і реалізацію навчально-виховних цілей на діяльнісному підході, що сприяє інтенсифікації навчання, генералізації знань, умінь і навичок з метою їх використання у подальшій навчальній і практичній діяльності.

Важливо також усвідомити, що абсолютний опис окремої технології уроку, технології навчання подати навряд чи реально можливо, оскільки це протирічно виступило б природному розвитку практичної ситуаційно-функційної методики. Жодна технологія уроку не є універсальною, кожна з них вимагає вироблення власного індивідуального технологічного підходу до її використання у конкретних навчальних умовах. Тому зміст навчання в умовах виробництва має реалізовуватися на уроці комплексом кількох ефективних технологій навчання. Ґрунтовний тиражований опис певної технології уроку зробити складно, оскільки він залежить від обґрунтування сукупності всіх можливих її ситуативних варіантів, з урахуванням концептуальних ідей, навчального змісту, індивідуальних особливостей здобувачів освіти, рівня їхнього розвитку, професіоналізмі і педагогічній майстерності вчителя, навчально-методичного й матеріально-технічного забезпечення та ін.

Безперечним є те, що ключовою фігурою на сучасному уроці був і залишається фахівець-педагог, його інноваційна педагогічна діяльність, спрямована на організацію і прогнозоване проєктування навчальної діяльності, цілісну реалізацію технології, постійний зворотний зв'язок, суб'єкт-суб'єктну взаємодію, рефлексію з метою досягнення кінцевого попередньо цілевизначеного результату.

4. Структурування уроку

Урок як структурна одиниця системи освіти своєю чергою виступає як складна діалектична система, що передбачає єдність форми і змісту, цілісне

багатокомпонентне явище, що повноцінно функціонує як самостійна навчальна одиниця і має свою структуру. Структура уроку може мати різні комбінації частин уроку і способи їх перебігу та розгортання. Вибір структури організований, цілеспрямований, пов'язаний з метою уроку, характером навчального матеріалу та ступенем підготовки здобувачів освіти.

Структура уроку – це сукупність різних варіантів взаємодії між його елементами, що виникає в процесі навчання і забезпечує його цілеспрямовану дієвість.

Кожний тип уроку має:

- макроструктуру, що зумовлена навчальною метою та завданнями і залежно від змісту навчального матеріалу, підготовленості здобувачів освіти, особливостей обладнання може частково змінюватися;
- мікроструктуру, яка визначається способами та засобами навчання, за допомогою яких будуть вирішуватися дидактичні цілі.

Макроструктура збігається з основними етапами уроку, спрямованими на досягнення поставлених навчально-пізнавальних завдань уроку.

Мікроструктура включає методи, прийоми і засоби навчання, а також форми організації навчальної роботи здобувачів освіти.

Макроструктура уроку, що визначається на діалектичному підході до розуміння єдності змісту і форми уроку, повинна віддзеркалювати такі ключові моменти як підходи, закономірності та принципи навчання і логіку засвоєння здобувачем освіти нових знань та вмінь, навчальну діяльність педагога й пізнавальну діяльність учня.

Структура уроку – це чіткий послідовний, продуманий, спроектований і складений викладачем план проведення навчального заняття, спрямований на досягнення комплексної мети уроку, цільових завдань у процесі навчально-комунікативної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на уроці.

Структурні етапи можна комбінувати в межах певного типу уроку залежно від особливостей навчального матеріалу, психолого-вікових особливостей здобувачів освіти, мікроклімату в класному колективі тощо.

Відповідно до вимог сучасної освіти і на основі взаємопов'язаних етапів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти на уроках варто визначати такі основні структурні етапи уроку, що відтворюють цілісний навчальний процес: організація навчальної діяльності, мотивація, перевірка домашнього завдання, актуалізація опорних знань і вмінь, цілевизначення, засвоєння знань, формування вмінь та навичок, рефлексія, пояснення домашнього завдання, підсумки уроку. У процесі перебігу уроку ці структурні етапи можуть створювати різні варіативні комбінації, змінювати послідовність залежно від типу уроку, його змісту й мети.

1. **Організація навчальної діяльності** покликана забезпечити позитивний психологічний мікроклімат освітньої взаємодії учасників педагогічного процесу і сприятливу зовнішню обстановку в класі. Упродовж кількох хвилин учитель повинен передбачити і реалізувати взаємне вітання, визначити присутніх, оцінити їх зовнішній вигляд, фізичний стан і внутрішній емоційний настрій, визначити готовність здобувачів освіти до уроку, організувати увагу.

2. **Мотивація здобувачів освіти** має на меті пробудити в них інтерес до навчальної теми, мобілізувати пам'ять, спонукати їх до пізнавально-дослідної діяльності, зацікавити подальшою роботою на уроці. Доцільно застосовувати такі методи мотивації: формулювання навчальної проблеми, постановка практичної проблеми, показ життєвого практичного значення знань та вмінь, створення ситуацій успіху, постановка далеких і близьких цілей та перспектив у навчанні. На цьому етапі уроку викладач чітко формулює необхідність знань (що мають вивчити здобувачів освіти і чого досягти, якими поняттями оволодіти) та практичне значення набутих знань і вироблених умінь (для чого їм це потрібно, де і як можна їх застосувати). Мотивація навчання покликана заохотити здобувача освіти до того, щоб він сам окреслив власні цілі і мав осмислений намір їх досягти. Учитель зосереджує увагу здобувачів освіти на пошуку відповіді на запитання «Для чого це мені знадобиться?». Важливо на початку уроку сформувати усвідомлену мотиваційну готовність і підтримувати її впродовж всього часу проведення пізнавальної діяльності.

3. **Перевірка домашнього завдання** може відбуватися як окремий етап уроку з метою визначити рівень набутої компетентності здобувачів освіти на певному етапі навчання, або входити в етап актуалізації знань, умінь та навичок, тобто використовується як засіб підготовки до нової навчальної роботи і здійснюється різними формами, методами та прийоми навчання. Означений етап включає в себе безпосередню перевірку виконаного (усно чи письмово) домашнього завдання, опитування теоретичного матеріалу і виокремлення опорних знань.

4. **Актуалізація опорних знань і вмінь** тісно пов'язана з перевіркою домашнього завдання і передбачає відтворення необхідних знань, умінь та навичок, що мають стати підґрунтям для засвоєння нових понять, умінь. На цьому етапі відбувається актуалізація, оновлення навчального матеріалу, що був раніше вивчений і який є потрібний для усвідомленого сприйняття нового змісту уроку. На основі активної стимуляції раніше засвоєних знань і сформованих умінь відбувається цілеспрямований розвиток нових знань, умінь, навичок і досвіду.

5. **Цілевизначення** – етап уроку, завданням якого є повідомити тему і мету, сформулювати цілі навчального заняття, «перевести» навчальну мету та цільові завдання уроку у внутрішній план діяльності кожного здобувача освіти, залучити їх до цілеспрямованої роботи, поставити перед учнями чіткі цілі й окреслити кінцевий результат, якого необхідно досягти по завершенню навчального заняття.

6. **Засвоєння нових знань** – найважливіший етап уроку, що має ознайомити здобувачів освіти з новою лінгвістичною теорією (істотною, оптимальною, відповідною до сучасних наукових досягнень) і забезпечити усвідомлене розуміння навчального матеріалу всіма учнями класу. Етап засвоєння знань реалізовується шляхом комплексного застосування теоретичних та практичних методів навчання, спостереження, дослідницької й експериментальної роботи, ілюстративних засобів, а для підвищення ефективності усного викладу доцільно застосовувати проблемні ситуації та завдання. На цьому етапі словесник лаконічно й глибоко повинен розкрити сутність, особливості та характерні ознаки навчального матеріалу і виробити в учнів початкові вміння застосовувати

одержані знання на практиці. Важливо не перевантажувати зміст уроку другорядними деталями.

7. **Формування умінь та навичок** передбачає моделювання і реалізацію навчального процесу. Означений етап покликаний встановити міцний зв'язок між щойно набутими знаннями і раніше засвоєними, розвинути вміння та навички використовувати знання практиці. Цей етап виконує одну із стратегічних функцій – закріпити одержані знання, оволодіти вміннями та навичками, набуті досвіду їх застосування. Основними методичними засобами реалізації цього етапу є система традиційних та інноваційних методів (провідне місце серед яких займають методи професійного спрямування), сучасні технічні засоби навчання, різні форми організації навчальної роботи.

8. **Рефлексія** – важливий структурний етап уроку, що забезпечує зворотній оперативний зв'язок, дає змогу зіставити очікувані результати, сформульовані на етапі цілевизначення, й одержані результати процесу навчання на уроці. Рефлексію варто розглядати двобічно: як діяльність учителя (з метою оцінки власної педагогічної роботи й результату учіння здобувачів освіти), так і діяльність учнів (аналіз особистісного процесу учіння).

9. **Пояснення домашнього завдання** – має бути охарактеризовано викладачем, а не тільки повідомлено. Домашнє завдання – це один із головних етапів навчання здобувачів освіти, у процесі виконання якого здійснюється індивідуальне осмислення і присвоєння знань, вироблення умінь та навичок і «перетворення» їх у власні, особистісні компетентності.

10. **Підсумки уроку** – це структурний компонент, на якому мають оголосити навчальні досягнення, зіставити поставлену на початку уроку мету і кінцеві результати. Роль означеного етапу – з'ясувати ступінь засвоєння змістового компонента уроку, а саме знань, умінь і навичок здобувачів освіти.

Усі структурні компоненти уроку взаємопов'язані й невіддільні один від одного. Окремі структурні етапи повинні бути обов'язковими, а їх кількість і послідовність можуть бути змінними та варіативними залежно від типу уроку. Крім того, урок не може бути закам'янілим (постійно повторювати фіксовану структуру, конструкцію, відображати чітко усталені методи і форми роботи), а

повинен бути живим – постійно варіювати етапи проведення та вносити нові віхи в методи і форми навчальної діяльності.

Нині структурні етапи уроку української мови переважно залишилися традиційними, майже не змінилися, але суттєво змінилася роль педагога і здобувача освіти на етапах навчального заняття. Для того, щоб урок був ефективним, його структурна будова має бути ясною, чіткою та зрозумілою і для викладача, і для здобувача освіти. Учень – це не пасивний слухач, а активний співучасник навчального процесу, пізнавальна робота – це його самостійна діяльність з метою усвідомлення засвоєння знань і вироблення вмінь. Здобувач освіти має не просто отримати готовий навчальний матеріал від учителя і запам'ятати та відтворити його, а осмислено здобувати необхідні знання, вміння, навички і досвід їх використання з метою подальшого успішного, правильного й доречного використання на практиці.

5. Мотивація, суб'єктний чинник і рефлексія – важливі етапи компетентнісного уроку

Для технології навчання важливими є такі суттєві ознаки, як мотивація, суб'єктний чинник і наявність рефлексії, зворотного зв'язку.

Важливу роль у реалізації технології сучасного уроку навчання відіграє структурний етап мотивація. У процесі проєктування й організації уроку особливу увагу необхідно акцентувати на відношення здобувачів освіти до навчання, що виявляється у їхніх мотивах щодо набуття знань, умінь і навичок.

Мотив – це те, що зумовлює прагнення людини до конкретної мети. Мотивами є потреби, запити, бажання, почуття, інтереси, переконання та інші спонукання людини до діяльності, зумовлені вимогами її життя.

Мотиви навчання здобувача освіти спонукають його до власної активної пізнавальної діяльності, від якої залежить, що та як він осмислює й засвоює, а в кінцевому результаті – продуктивність і якість виробленої компетентності. Мотив – це внутрішнє усвідомлене спонукання до навчальної діяльності, що поєднується з інтересом до майбутньої роботи.

Мотивація – не тільки стимулятор учіння, а також і результат сприйняття учнями ефективності власного учіння, тому забезпечення мотиваційної

готовності учнів на уроці є необхідним елементом його структури. Наявність мотивації, означає, що у здобувача освіти є внутрішнє бажання, необхідність, потреба до активного учіння.

Засобом розвитку мотивації здобувачі освіти на уроці є розкриття ролі знань і вмінь, використання традиційних та інноваційних, зокрема й інтерактивних методів навчання, проблемних ситуацій, вправ і завдань, що заохочують здобувачів освіти, залучають до активної пізнавальної діяльності, занурюють у колективне навчальне міжособистісне спілкування.

Діяльності без мотиву не буває, тому вчитель обов'язково має спонукати учнів до навчання, зацікавлювати їх подальшою роботою. На початку уроку вчитель розвиває мотиваційну готовність, чітко формулює мету, значення знань (що мають вивчити учні і чого досягти, якими поняттями оволодіти) та практичне значення набутих знань та вироблених умінь (для чого їм це потрібно, де і як можна їх застосувати), а також ставить перед учнем цільове завдання (знайти відповіді на поставлені питання) і створює умови для їх вирішення.

Мотивація є важливим психологічним чинником організації пізнавальної діяльності здобувача освіти й основною передумовою осмисленого засвоєння знань та розвитку вмінь. Від характеру мотивів навчальної активності залежить усвідомленість змісту навчального матеріалу і глибина та міцність знань учнів. Найбільш продуктивними є пізнавальні мотиви, що зацікавлюють учнів майбутньою навчальною діяльністю, спрямовують на усвідомлення значущості здобуття знань для досягнення поставлених цілей та спонукають до дій. Пізнавальні мотиви (допитливість, інтерес до знань, потреба в розумовій діяльності, прагнення здобути нові знання і навчитися застосовувати вміння) виникають за умови використання евристичних бесід, індивідуальних вправ, креативних та проблемних завдань, експериментів, педагогічних ситуацій пошукового, дослідницького, експериментального характеру тощо. До основних психологічних умов виникнення пізнавальних мотивів відносять такі: знання повинні містити новизну для учнів; знання осмислюються як корисні для учнів, повинні набувати особистісного значення для майбутньої життєдіяльності; на уроці має панувати творча обстановка мисленнєвого пошуку необхідних знань

для розв'язання навчальних завдань; активність пошуку або правильне розв'язання навчального завдання має позитивну оцінку; на уроці створюється ситуація творчого конкурсу на найкраще, оригінальне вирішення навчального завдання.

Завдання вчителя на уроці – формувати і розвивати пізнавальні мотиви, адже учні повинні розуміти значущість знань та вмінь, усвідомлювати й осмислювати їх необхідність у подальшому житті.

Суб'єктний чинник забезпечує обов'язкову суб'єкт-суб'єктну взаємодію всіх учасників навчального процесу, різноаспектність навчальної взаємодії вчителя й учня / учнів.

Процесуальну реалізацію технології навчання забезпечує саме суб'єктний чинник, адже педагогічний процес на уроці реалізують два активно взаємодіючих суб'єкти – педагог (навчання / викладання) і здобувач освіти (учіння). Технологія проєктує, планує, моделює, організовує взаємодію обох суб'єктів навчальної діяльності (вчителя й учня), з'ясовує та чітко передбачає особливості їхньої цілевизначеної взаємодії, забезпечує можливість коригування предметних, виробничих, професійних знань, умінь, навичок після рефлексії. Саме завдяки суб'єктному чиннику ефективно зrealізована методика трансформується у технологію навчання.

Важливим складником технології навчання є наявність рефлексії, оперативного зворотного зв'язку між етапами навчального процесу, педагогом і здобувачем освіти, що вимагає чіткого планування й моделювання кожного сучасного навчального заняття.

Рефлексія (від лат. *reflexus* – відображення) – це:

✓ уважне і глибоке обдумування, роздуми, міркування, сповнене сумнівів, суперечностей; аналіз власного психічного стану; діяльність самопізнання, осмислення людиною власних дій. Ця рефлексія притаманна всім учасникам навчального процесу – вчителю й учню.

✓ ставлення до інших суб'єктів взаємодії через оцінку їхньої діяльності: потреба і готовність зафіксувати зміни в розвитку здобувача освіти, визначити причини таких змін. Таку рефлексію на уроці здійснює переважно педагог –

діагностує, контролює і коригує результати діяльності здобувачів освіти. Разом із тим в окремих випадках ця рефлексивна діяльність може бути здійснена учнем (під час взаємоперевірки, взаємоаналізу, у процесі самоперевірки, самоаналізу тощо).

Рефлексія у загальному контексті – це осмислення й оцінка діяльності людини, здатність особистості до самоаналізу й аналізу іншого суб'єкта взаємодії, в педагогічному аспекті – аналіз педагогом і здобувачем освіти своєї або чужої діяльності під час навчального процесу. Рефлексія як складник сучасного уроку є способом постійного зв'язку із попереднім навчальним процесом, чи етапом уроку та повернення до нього за умови отримання негативної відповіді щодо самоаналізу виконаного етапу роботи або руху до наступного етапу заняття за умови успішного виконання попереднього. Педагогічна рефлексія на уроці може здійснюватися як у цілому до всього навчального заняття, так і до окремого етапу уроку, а також до певної діяльності учнів / учня / групи учнів.

Рефлексія є невід'ємним структурним компонентом технологічної моделі сучасного уроку. У проєкції технології сучасного уроку потрібно розглядати рефлексію як складник педагогічної діяльності педагога, компонент процесу учіння здобувачів освіти, обов'язковий етап застосування сучасних активних форм, методів, прийомів навчання. Рефлексія має постати необхідним структурним етапом уроку, обов'язковою частиною діяльності вчителя (навчання/ викладання) й учня (учіння), водночас пронизувати весь зміст і перебіг навчального заняття. Саме наявність рефлексії, рефлексійна діяльність вчителя і формування рефлексійних умінь учня на уроці відрізняє методику навчання від технології навчання.

Основними методами рефлексії є:

Рефлексійна бесіда містить запитання у вигляді незавершених речень, які учні продовжують. Наприклад:

З якою метою ви робили цю вправу? Які конкретні завдання були визначені? Якого результату ви очікували? Якого результату ви досягли? Чому ви навчилися? Що ви зрозуміли? Чому ви хотіли б навчитися в майбутньому?

Я дізнався, що ... Я навчився ... Мене здивувало, що... Мені сподобалося, що... Я зрозумів, що зможу...

Рефлексійна вправа містить більш складні завдання у порівнянні із завданнями, що були поставлені на початку уроку.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1

Проектування як методологічна основа професійної діяльності педагога.

Рекомендовані питання для обговорення:

1. Цілевизначення – основа проектування уроку.
2. Цілевизначеність – стратегічний орієнтир уроку.
3. Проектування як методологічна діяльність педагога.
4. Технологічне конструювання процесу навчання на уроці.
5. Проектування змісту сучасного уроку.
6. Учіння як основна діяльність здобувача освіти і компонент професійної діяльності педагога в аспекті технологізації освіти

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17.

1. Цілевизначення – основа проектування сучасного уроку.

Реалізація уроку пов'язане насамперед із визначенням його цілей і процесом їх реалізації. Сучасний урок передбачає досягнення високої якості організації навчального процесу, врахування стрижневих підходів до організації педагогічної взаємодії суб'єктів навчання.

Цілі сучасного уроку в умовах технологізації навчання впливають із цілей освіти, які є закономірною реакцією педагогічної системи на запити та потреби суспільства і вимоги держави, висунуті на певному етапі розвитку. Цілі навчання створюють певну ієрархію:

I рівень цілей – соціальне замовлення суспільства, його різноманітних соціальних груп усім системам освіти на визначений суспільний ідеал особистості людини як громадянина, професіонала.

II рівень цілей – освітня ціль для кожної освітньої програми, для кожного типу освітніх закладів окремо, в якому соціальне замовлення, тобто перший рівень цілей, трансформований в поняття і категорії педагогіки.

III рівень цілей – це ті педагогічні цілі, які реалізуються повсякденно, на кожному навчальному занятті.

Цілі як ідеально прогнозовані результати освіти є мотивами спрямування і регулювання навчально-педагогічної діяльності педагога і здобувача освіти, основою для визначення змісту уроку, вибору методів, прийомів та засобів навчання. Ціль як чинник зумовлює спосіб і характер діяльності, визначає засоби її досягнення, є не тільки спроектованим кінцевим результатом, а й вихідною позицією діяльності. Чітко визначена ціль допомагає з'ясувати стрижень уроку, зосередити діяльність педагога і здобувачів освіти на її досягненні у взаємозв'язку, взаємодіяльності і взаємотворчості.

Цілевизначення – це інтерпретація соціальних й освітніх потреб у чітко сформульовану мету уроку, спрямовану на розвиток компетентностей здобувача освіти в фіксованому чинними державними документами напрямку.

Функціонування уроку як цілісної системи завжди пов'язане з процесом цілевизначення, що є комплексним утворенням і складається з низки взаємопов'язаних складників – цілеспрямованості, власне цілевизначення та цілереалізації.

Цілеспрямованість уроку в аспекті сучасної освіти базується на концептуальних орієнтирах, стратегічних підходах до навчання – особистісно орієнтованому (передбачає розвиток особистісної Я-концепції кожного учня), компетентнісному (зумовлює формування предметних знань, умінь, навичок і досвіду їх використання) і діяльнісному (визначає пріоритетною основою навчального процесу практичну діяльність, найбільш наближену до реалій життя і професійної діяльності). Цілеспрямованість передбачає побудову ідеальної прогнозованої моделі уроку з метою оптимальної узгодженості між метою і способами навчальної діяльності, пошук шляхів, засобів і методичного інструментарію досягнення поставлених цілей.

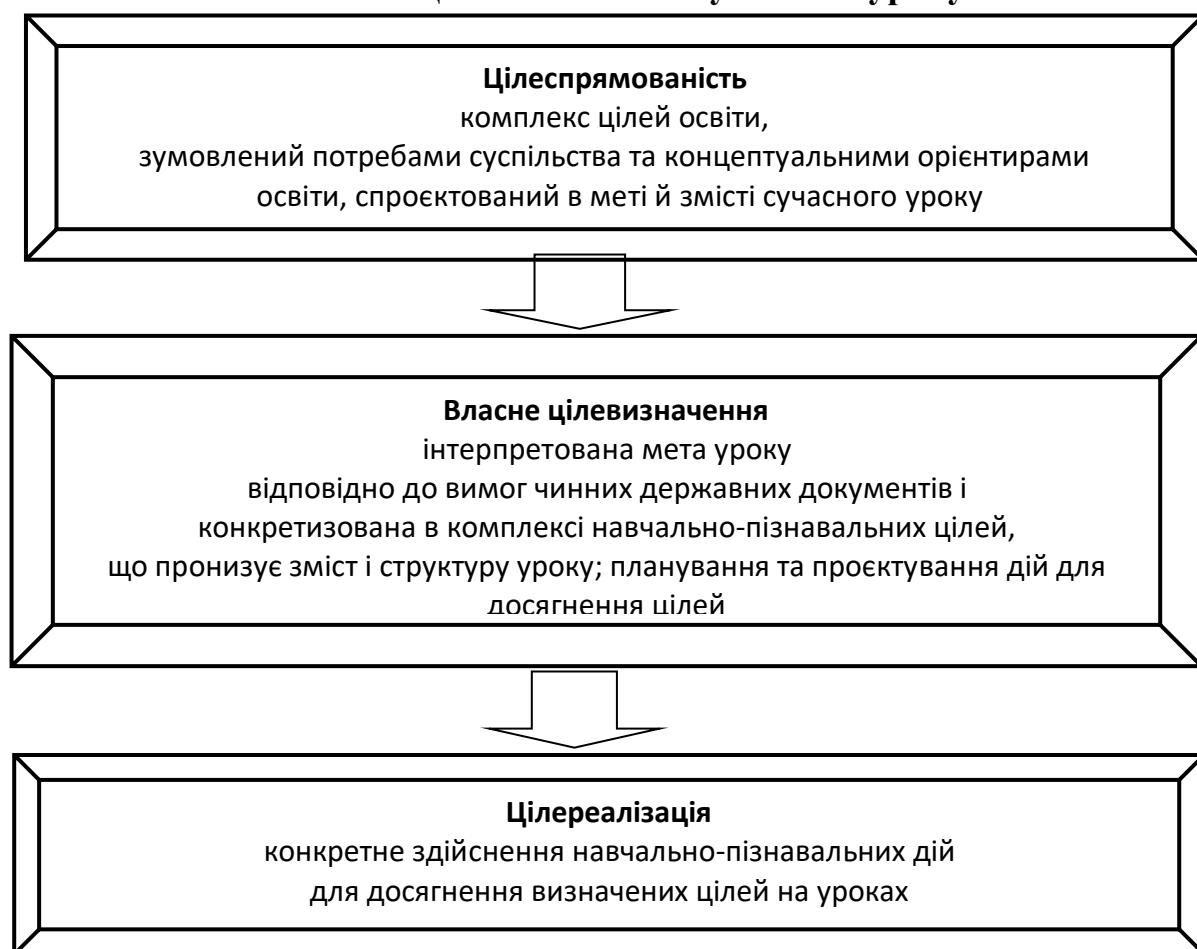
Власне цілевизначення – це перетворення загальної мети освіти в конкретні цілі, які потрібно реалізовувати і яких необхідно досягти на певному етапі навчально-виховного процесу в конкретних умовах педагогічної діяльності.

Власне цілевизначення дає змогу всім учасникам навчального процесу досягнути взаємозв'язок між поставленими цілями і засобами їх реалізації та досягненнями й можливими результатами навчальної діяльності. Процес цілевизначення полягає у виборі найбільш сприятливих з погляду можливостей навчального матеріалу і підготовленості здобувачів освіти варіантів навчання, у яких зовнішні (матеріал, середовище, засоби) і внутрішні (готовність до учіння, зацікавленість, рівень компетентності) чинники співвідносять у зоні найближчого розвитку учнів у процесі їх пізнавальної діяльності. Власне цілевизначення у практиці знаходить своє відображення в триєдиній меті уроку, що конкретизує напрями, акценти й можливості мовного навчання, розвитку й виховання здобувачів освіти у процесі вивчення освітнього компонента, предмета. Важливим аспектом реалізації цілевизначення на сучасному уроці є чіткість формулювання, ознайомлення й усвідомлення його учнями, розроблення технології реалізації вчителем і самореалізації учнем, визначення необхідних продуктивних умов для впровадження у процес навчання за допомогою ефективних форм навчання (фронтальних, групових, парних, індивідуальних), методів та прийомів навчання, а також рефлексійності та контролюваності очікуваних і досягнених результатів.

Цілереалізація – це процес навчальної взаємодії педагога й здобувачі освіти, під час якого спроектована вчителем мета уроку переходить у загальний результат педагогічної діяльності вчителя (навчання) і самовизначені, самоуточнені цілі кожного учня, які одержують результат власної діяльності, особистісного учіння. Цілереалізація – це процес, у ході якого із внутрішньої мети людини (ціль – внутрішня причина) переходить у наслідок – результат діяльності.

Під час підготовки і проведення навчально-виховного процесу означені процеси реалізуються в чітко визначеному алгоритмі.

Цілевизначення сучасного уроку

Означені поняття взаємопов'язані, становлять певну системну послідовність і трактуються нами так:

цілеспрямованість – це комплекси цілей освіти, зумовлені потребами суспільства та концептуальними орієнтирами мовної освіти, спроектовані в меті і змісту сучасного уроку; прагнення їх досягти;

власне цілевизначення – триєдина мета уроку, інтерпретована відповідно до вимог чинних державних документів (Державного стандарту, концепцій освіти, програми) і конкретизована в цілях певного чітко окресленого процесу навчання; планування і проектування дій для досягнення цілей;

цілереалізація – методично спроектований і впроваджений на практиці шлях досягнення визначених навчально-пізнавальних цілей, конкретне

здійснення навчально-пізнавальних дій для досягнення визначених цілей у процесі міжособистісної взаємодії вчителя й учнів на уроці.

Основними системотвірними і вихідними складниками цілевизначення сучасного уроку є мета і ціль. У науковому просторі ці поняття часто вживаються як синонімічні, але ступінь їх синонімічності не абсолютна – дефініції мають певні семантичні нюанси у лексичному значенні.

Мета – це «передбачення у свідомості результату, на здобуття якого спрямовано діяльність окремої людини, групи або усього суспільства»; «уявний, передбачуваний результат, все те, до чого цілеспрямовано й умотивовано прагне людина, спонукальною силою якого виступають усвідомлені потреби, почуття, інтереси, переконання, обумовлені вимогами життя».

Ціль – це «ідеальне, мислене, уявне передбачення результату діяльності», «те, що вказує напрям руху до результату, наперед передбачуваного метою. Ціль задається, мета досягається, результат отримується».

Мета – це те, чого людина хоче досягти, а ціль – чого намагається досягти. Отже, мета – це головний результат, що ідеально мисленнєво передбачається й очікується у процесі навчальної діяльності, а ціль є засобом досягнення мети. Навчальна мета, як і будь-яка інша, становить собою наперед визначений еталон результату педагогічної діяльності, модель, яка фіксує те майбутнє й бажане, до чого особистість прагне і що є для неї взірцем. Додамо, що поняття «мета» є одиничним іменником, що не має множини, а поняття «ціль» заповнює цю прогалину і дозволяє конкретизувати мету. Цілі – це заплановані реальні, конкретні завдання, зусилля, способи та дії особистості, що спрямовують її діяльність на свідомо визначений рух до запланованого результату і підпорядковані її волі у процесі досягнення поставленої мети.

Мета і ціль можуть бути: проміжною і кінцевою, ближньою і віддаленою, окремою і загальною. Засобом реалізації навчальної мети й цілей є навчальні цільові завдання конкретного уроку. Мета та цілі діють взаємопов'язано (Схема 1) і мають виняткове значення для проєктування та технологічної організації уроків, визначення конкретних навчальних завдань й тісно пов'язані з

дидактичними засобами її досягнення – формами, методами, прийомами і засобами. У дидактиці поняття ціль і мета взаємопов’язані й невіддільні. Мета і цілі у процесі навчання виконують низку суттєвих функцій і відіграють важливу роль упродовж усієї навчальної роботи на уроці – від цілевизначення і до одержання результатів.

Схема 1

Цілевизначення сучасного уроку

Позитивно з погляду сучасної теорії і практики навчання розглядати роль і дію цілей в аспекті системи уроків, комплексного поєднання низки різнотипних уроків, у процесі проектування й проведення яких цілі є головним чинником і стратегічною метою активної суб’єкт-суб’єктної взаємодії педагога і здобувача освіти. Чітко визначені й обґрунтовані вчителем цілі, осмислені, вмотивовані й реалізовані здобувачами освіти, забезпечують особистісну спрямованість сучасного уроку. З огляду на це цілі повинні бути докладними, конкретними для певного виду знань, умінь, навичок і ознак особистості учня, робота з якими здійснюється на уроці, а мета уроку конкретною, реальною, дієвою, спрямованою на ту ланку процесу засвоєння знань, у структурі якої буде

розглядатися рух змісту навчального матеріалу від його джерела (слова вчителя, наочності, практичної дії) до свідомості здобувачів освіти.

2. Цілевизначеність – стратегічний орієнтир уроку.

Зміст цілевизначення знаходить відображення в трієдиній меті уроку, яка конкретизує можливості навчання, розвитку й виховання учня на матеріалі певного предмета.

Мета уроку виникає не хаотично, а організовано, узгоджується з цільовими настановами Стандарту освіти, програмами, враховує особливості здобувачів освіти, відображає професійні, методичні і креативні можливості вчителя. Визначити цілі навчання потрібно через:

- ✓ зміст предмета (*вивчити поняття чи явище...*);
- ✓ діяльність педагога (*ознайомити здобувачів освіти із...*);
- ✓ внутрішні процеси інтелектуального, емоційного, особистісного й інших видів розвитку здобувачів освіти (*формувати вміння, розвивати мислення, вдосконалювати мовлення...*); діяльність учнів (*дослідити поняття, виконати вправу...*).

Мета уроку, визначена в такий спосіб, проєктує діяльність як учителя, так і учнів, передбачає характер їх взаємодії, а ефективність її досягнення залежить від того, наскільки обізнані з нею всі учасники педагогічного спілкування і чи прагнуть її досягти.

Мета уроку повинна скеровувати не тільки діяльність учителя як керівника процесу навчання, розвитку і виховання здобувача освіти, а й учня як основного суб'єкта пізнання. Тому педагог зобов'язаний повідомляти в доступній для учнів формі мету навчального заняття, конкретні цілі та їхню діяльність упродовж уроку й мотивувати, для чого потрібно досягти поставлених цілей та де можуть будуть використані засвоєні знання чи сформовані вміння та навички. Така послідовність цілевизначення дозволяє виробити ефективну технологію навчання, реалізувати на уроці особистісно орієнтовану і компетентісно спрямовану стратегію освіти, використати перспективні методи, прийоми та

засоби навчання (традиційні та інноваційні) з метою розвитку професійної компетентності здобувача освіти.

Мета уроку тісно пов'язана із засобами її досягнення і має винятково важливе значення для формулювання й виконання конкретних завдань окремого навчального заняття. Мета уроку передбачає розв'язання взаємопов'язаних цільових завдань:

- навчальні (засвоєння наукових знань, вироблення умінь та навичок);
- розвивальні (розвиток мовлення, мислення, пам'яті, творчих здібностей тощо);
- виховні (формування світогляду, морально-етичних якостей, естетичної культури та ін.).

Зміст цільових завдань та їх кількість визначається структурою змістового матеріалу, що необхідно вивчити, а їх конкретизація прямо пов'язана з процедурою структурування змісту навчального матеріалу, що виноситься на урок. Завдання взаємопов'язані й невіддільні один від одного, тому функціують цілісно як єдина системна структура – мета уроку, що складається із трьох компонентів – навчальної, розвивальної і виховної мети. Виховна мета покликана розвинути високо моральну і духовно багату мовну особистість учня.

Формулювання комплексної мети сучасного уроку має здійснюватися в алгоритмі: *мета – цілі – цільові завдання*. Діяльнісний підхід передбачає визначення навчальних цілей, виконання яких можливе під час проведення конкретного уроку, розвивальні і виховні цілі не можуть бути реалізовані на одному навчальному занятті, їх формування відбувається поступово відповідно до визначеного еталону. Можна визначати виховні й розвивальні цілі не для кожного навчального заняття, а під час планування системи уроків (модуля). У такий спосіб цілі на кожному занятті виконуватимуть орієнтувальну функцію і будуть конкретизовані відповідно до змісту програмового навчального матеріалу. Таких сформованих цілей повинно бути небагато. Під час їх визначення потрібно враховувати виховні та розвивальні можливості змісту навчального матеріалу та психолого-вікові здобувачів освіти. Система, або цикл навчальних занять

повинен об'єднувати навчально-інформаційний блок програмового матеріалу, складатися з уроків різних типів, мати цілісну змістову і спільну соціокультурну наповнюваність. Цього вимагає модуль-блокова система планування уроків. Сформульовані цілі відображають очікуваний результат уроку – те, що педагог конкретно планує досягти в процесі суб'єкт-суб'єктної навчальної взаємодії з учнями. Цілі передбачати спільну діяльність всіх учасників процесу навчання – педагога (навчання / викладання) і здобувача освіти (учіння) – на шляху до розв'язання певної проблеми, при цьому цільові завдання передбачатимуть кінцевий очікуваний результат навчальної діяльності учнів, який можна прогнозувати, контролювати й оцінювати.

Цілевизначення є важливим компонентом уроку, що містить два аспекти: соціальний (вимоги суспільства й освіти до процесу навчання) й особистісний (врахування потреби здобувача освіти у власному інтелектуальному зростанні). На практиці ці аспекти імплементуються у процесі цілереалізації, під час якої здійснюється формування компетентності здобувача освіти та його індивідуальних якостей. До процесу цілевизначення долучаються як учитель – чітко визначає, моделює і формулює триєдину мету уроку, спрямовує дії учнів у вибраному напрямі, так і учні – осмислюють особистісну мету уроку, інтерпретують її до власної «Я-концепції», ставлять перед собою чіткі завдання. Цілевизначення сучасного уроку передбачає відображення в реальному процесі навчання стратегічного акценту освіти.

3. Проєктування як методологічна діяльність педагога.

Одним із ключових і професійно важливих етапів педагогічної діяльності вчителя є процесуальний аспект підготовки до уроку, структурування навчально-методичного матеріалу і побудова конспекту заняття. Сучасна дидактика перспективним та найбільш продуктивним визначає процес педагогічного проєктування, що створює можливості ефективного визначення майбутнього процесу проведення уроку, його структурних етапів, змістової наповнюваності, вибору форм, методів та прийомів навчання. Педагогічне проєктування є важливим чинником, що впливає на результативність сучасного уроку, оскільки

пов'язане із реалізацією новітніх педагогічних технологій. В аспекті теоретико-методичних засад сучасного уроку постає необхідність концентрувати увагу на специфіці педагогічного проектування уроку та моделювання його змістових компонентів і структурних етапів.

Проектування (від лат. *projectus* – «кинутий вперед») означає 1. Скласти, розробляти проєкт; конструювати що-небудь. 2. Планувати, намічати здійснити що-небудь і походить від лексики проєкт, що трактується як план, задум організації, влаштування; це «процес створення проєкту, прототипу, проработу майбутнього або можливого об'єкта чи стану, що передуює втіленню задуманого в реальному продукті.

Педагогічне проектування – це конструктивна і продуктивна діяльність педагога, що передбачає планування та побудову практики навчання, включає розробку інноваційної технологічної моделі сучасного уроку, передбачення основних сумісних дій педагога й учнів, визначення і конструювання етапів процесу перебігу уроку, прогнозування майбутніх його результатів, створення ідеального в теоретико-методичному плані образу уроку, здійснення та оцінка наслідків реалізації творчих методичних задумів вчителя.

Педагогічне проектування має здійснюватися на різних рівнях: рівні навчального предмета, рівні розділу, тематичного плану, рівні уроку, рівні етапу уроку, в межах педагогічної ситуації.

Педагогічне проектування тісно пов'язане із сучасним технологічним підходом до освіти і власне з технологією навчання певного освітнього компонента, предмета, адже в процесі й за допомогою проектування створюється педагогічна технологія, що забезпечує розвиток учасників педагогічного процесу.

Проектування сучасного уроку – це, по суті, змістове наповнення поля діяльності педагога і здобувача освіти відповідно до теми й мети уроку, на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників навчального процесу з метою створення оптимальних умов для ефективного розвитку особистості кожного здобувача освіти, формування його професійної компетентності (опанування знань, формування вмінь та навичок, вироблення досвіду практичного

застосування набутого) й активної самореалізації й саморозвитку під час навчання в умовах виробництва.

Виділяють три етапи проєктування: педагогічне моделювання, педагогічне проєктування, педагогічне конструювання.

Моделювання є вихідним етапом планування, на якому педагог визначає концепцію уроку, чітко формулює мету, конкретизує цілі, визначає зміст навчального заняття (теоретичний, практичний, методичний компоненти), встановлює структурні етапи уроку. Створює технологічну таблицю-модель сучасного уроку.

Власне проєктування – найбільш складний, креативний, дієвий етап, що передбачає уточнення концепції та мети уроку, наповнення створеної моделі та всіх її складників, визначення ідеального теоретико-методичного образу уроку, створення і розроблення технології його проведення. Цей процес вимагає матеріальної фіксації на папері, чи в електронному варіанті змісту й етапів уроків, форм, методів, прийомів, засобів навчання.

Конструювання – це деталізація створеного проєкту відповідно до конкретного класного колективу. На етапі конструювання необхідно адаптувати розроблену модель до реальних учасників навчального процесу, наблизити до справжніх педагогічних, виробничих умов, передбачити особливості організаційних форм навчальної діяльності, методів і прийомів.

Педагогічне проєктування реалізується шляхом створення різноманітних педагогічних документів (конспект, план, таблиця, методична розробка тощо) і включає в себе опис майбутньої технології навчання. Важливим є розроблення системи навчання:

- календарний план (проєкт загального навчального процесу, що реалізується впродовж навчального року);
- тематичний план (проєкт навчального процесу щодо вивчення певної теми);
- план-конспект уроку (проєкт впроваджується навчальної діяльності у певному колективі, в конкретній педагогічній ситуації, у визначеній аудиторії і в певний навчальний час).

Важливо чітко охарактеризувати поля діяльності педагога і здобувачів освіти, використовувати різні форми організації навчання (фронтальна, групова, парна, індивідуальна), різну суб'єкт-суб'єктну взаємодію педагога і здобувача освіти (учитель – учень, учень – учитель – учень, учень – учні тощо), процес самоучіння й саморозвитку, особистісно орієнтований підхід.

Розглянемо підходи до моделювання уроку та їх особливості.

Моделювання навчання з використанням макета багатовекторного плану (за І. Підласим) передбачає створення поурочного плану на трьох-чотирьох рівнях складності. Це передбачає розроблення різних видів навчальної діяльності для здобувачі освіти сильної, слабкої груп та обдарованих, і відбиття в поурочному плані загального для всіх й індивідуального. Диференціація та індивідуалізація навчальної діяльності забезпечує кожному учневі досягнення максимально можливих особистісних результатів. Потрібно враховувати як особистісно орієнтований підхід до кожного здобувача освіти, так і прогнозувати діяльність здобувачів освіти усього класу, поділяючи його на групи різного рівня сформованості індивідуальної професійної компетентності. Це дає змогу педагогові залучити до пізнавальної роботи кожного учня, надати йому оптимальної навчальної роботи – сприяти набуттю нових знань й умінь і разом з тим не перевантажувати й не давати «нудьгувати» впродовж уроку.

Тема уроку _____
 Мета уроку _____
 Тип уроку _____
 Завдання уроку _____
 Основні поняття _____
 Знання _____
 Уміння _____
 Обладнання _____

Етап	Час, хв.	Зміст етапу уроку	Головні орієнтири вивчення уроку

ПЕРЕБІГ УРОКУ

Час, хв.	Етап уроку	Група низького рівня	Група середнього рівня	Група високого рівня	Обдаровані учні

Рис 2. Макет багаторівневого плану уроку (за І. Підласим)

Моделювання уроку з використанням макета таблиці-матриці (за Т. Чернецькою). Відповідно до теми й мети конкретного уроку, здійснюється змістове наповнення полів діяльності педагога і здобувачів освіти з урахуванням суб'єкт-суб'єктної взаємодії в різних за складом системах із метою створення оптимальних умов для активної навчальної діяльності кожного здобувача освіти. Педагог у процесі проєктування повинен передбачити свою діяльність (навчання) і діяльність здобувачів освіти (учіння), а також визначити їхні взаємозалежні завдання на уроці і змодельовати їхню взаємодію.

Клас _____
 Навчальний предмет _____
 Тема _____
 Мета _____
 Обладнання _____
 Використана література _____

Перебіг уроку

Діяльність учителя (викладання)	Діяльність учнів (учіння)	Діяльність учителя (організація й управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів)

Рис 3. Макет таблиці-матриці моделювання уроку (за Т. Чернецькою)

Моделювання з використанням технологічної моделі уроку (За І. Кучеренко).

ТЕМА УРОКУ				
МЕТА	Навчальна			
	Розвивальна			
	Виховна			
Прогнозована компетентність (або результати)		Знання	Уміння і навички	Досвід
	Предметна			
	Професійна			
	Виробнича			
	Діяльнісна			
Методи, прийоми				
Форми навчання				
Засоби навчання				
Тип уроку				
ПЕРЕБІГ УРОКУ				
ЕТАП	Змістовий компонент			
	Теоретичний	Практичний	Методичний	
			Співдіяльність учителя й учнів	

Рис. 4. Технологічна модель сучасного уроку (За І. Кучеренко)

Технологічна модель сучасного уроку – це реально створена структура у вигляді таблиці-конспекту (або поширеного конспекту), що включає всі компоненти змісту уроку (теоретичний, практичний, методичний), відображає поля взаємопов'язаної діяльності педагога і здобувачів освіти, відтворює послідовну співдіяльність і взаємодію всіх учасників навчального процесу, технологію його проведення. Технологічна модель уроку містить послідовні навчально-методичні педагогічні дії вчителя, чітко передбачає особливості процесу учіння здобувачів освіти, визначає жанри педагогічного спілкування. Такий спосіб дає змогу педагогу передбачити зміст власної педагогічної діяльності (навчання, організація й керування роботою здобувачів освіти), визначити майбутню активну діяльність здобувачів освіти (учіння), створити адекватні умови для формування професійної компетентності здобувача освіти, добирати навчально-методичний супровід реалізації гармонійного поєднання традиційного й інноваційного у практиці сучасного уроку. Використання технологічної моделі уроку зумовлене діалогічністю / полілогічністю навчального спілкування і взаємодією всіх учасників навчального процесу, зміною ролі педагога, активністю здобувачів освіти, індивідуалізацією й диференціацією дидактичних впливів.

Здійснення процесу моделювання уроку відбувається шляхом реалізації комплексного алгоритму:

1. Визначення теми й мети уроку.
2. Формулювання мети (навчальної, виробничої, розвивальної, виховної) і головних цільових завдань – прогнозованих результатів (визначення компетентностей (предметної, професійної, виробничої, діяльнісної) до конкретного уроку.
3. Аналіз і добір навчально-методичної літератури, інформації.
4. Моніторинг аудиторії учнів.
5. Моделювання структурних етапів уроку.
6. Наповнення кожного структурного етапу навчальним матеріалом з урахуванням навчальної, виробничої, розвивальної і виховної мети.

7. Дотримання відповідності між теоретичним матеріалом і практичною діяльністю.

8. Визначення методів та прийомів навчання (традиційних та інноваційних) відповідно до цільових завдань за їх дидактичними функціями (засвоєння, формування, узагальнення) та змісту навчального матеріалу (теоретичний, практичний, виробничий).

9. Вибір й оптимальне поєднання форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів (колективна, групова, парна, індивідуальна).

10. Конкретизація засобів навчання.

11. Планування форм контролю і корекції знань.

12. Фіксація створеної технологічної моделі уроку.

Моделюючи поле діяльності здобувачів освіти, потрібно передбачити їхні потенційні можливості та власні прагнення до активної навчальної виробничої діяльності. Для здійснення цього можна впровадити самомоделювання здобувачем освіти власного процесу учіння шляхом використання індивідуальної таблиці для кожного здобувача освіти. На початку уроку на етапі мотивації навчання педагог оголошує мету і завдання навчального заняття для всіх здобувачів освіти, а кожен учень прогнозує власну майбутню навчально-пізнавальну виробничу роботу, в кінці уроку фіксує те, що він самореалізував. Для пришвидшення записів можна використовувати умовні позначки.

Таблиця 1

Самомоделювання навчальної діяльності здобувачем освіти

Завдання уроку	На початку уроку	У кінці уроку	Умовні позначки
1.			«+» – достатню знаю і вмію
2.			«+/-» – частково знаю і вмію
3.			«?» – не знаю і не вмію
4.			«!» – хочу поглибити знання і вміння, набути досвіду

Таким чином, педагогічне проєктування сучасного уроку відбувається поетапно, з поступовою конкретизацією, уточненням, деталізацією,

вдосконаленням у змістовому й методичному аспекті кожного компонента технологічної моделі уроку.

4. Технологічне конструювання процесу навчання на уроці.

Технологія навчання відображає шлях засвоєння конкретного навчального матеріалу.

Застосування технологій навчання в умовах виробництва передбачає такі основні етапи:

- визначення чіткої системи цілей;
- планування;
- мотивація й організація учіння;
- конструювання навчального циклу;
- реалізація навчальних завдань, дія засобів навчання;
- контроль, оцінка й аналіз результатів діяльності здобувачів освіти;
- повторне відтворення циклу без змін або корекцію навчальної діяльності.

Конструювання процесу навчання на основні технологічного підходу включає такі етапи: мотивація й організація навчальної діяльності; цілевизначення й проєктування запланованих очікуваних результатів навчання; дія дидактичного інструментарію (методів, прийомів, форм і засобів навчання); моніторинг і корекція якості навчальної діяльності; рефлексія пронизує весь процес навчання (Рис. 1).

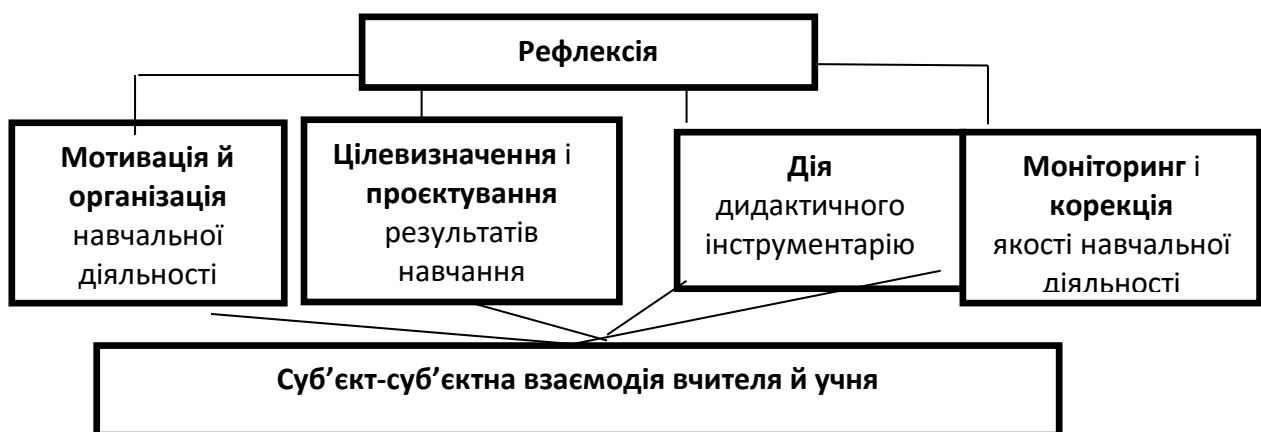

Рис. 1. Технологічне конструювання процесу навчання на уроці

I етап – *мотивація й організація навчальної діяльності* – будується на засадах технологічного підходу, включає мотивацію й організацію педагогічної діяльності педагога (навчання/ викладання) та здобувача освіти (учіння), а також

моделювання і конструювання навчального циклу, визначання змісту уроку, встановлення його структурних етапів.

II етап – **цілевизначення і проєктування результатів навчальної діяльності** – будується на основі методики, де корекція виступає як засіб контролю ефективності організації діяльності учня. Передбачає здійснення чіткого цілевизначення, яке об'єднує діяльність педагога і здобувачів освіти на уроці. Залежно від мети та цілей визначається і прогнозується кінцевий результат. Сформулювати мету й конкретизувати цілі необхідно так, щоб вони були діагностичними і про їх досягнення можна було твердити однозначно.

III етап – **дія дидактичного інструментарію** – будується як технологічний процес, передбачає дію засобів навчання (підходів, принципів, форм, методів, прийомів, засобів), що визначають технологічну особливість навчального процесу і забезпечення зворотного зв'язку та, в разі потреби, корекцію. За технологічних умов найбільш вирішальним є застосування поточного контролю на ключовому етапі – етапі навчальної діяльності.

IV етап – **моніторинг і корекція якості навчальної діяльності** – здійснює кінцевий контроль якості засвоєння предметних, професійних, виробничих знань та вироблення вмінь та навичок. За умови необхідності здійснюється корекція результатів навчання.

V етап – **рефлексія** – пронизує всю покрокову співдіяльність педагога здобувачів освіти у процесі навчання, може здійснюватися цілісно до всієї навчальної діяльності (прикінцева рефлексія) або до певної навчальної дії (поточна рефлексія), передбачає рефлексійну діяльність як педагога, так і самого учня.

5. Проєктування змісту сучасного уроку.

Питання змісту уроку пов'язане зі змістом освіти і змістом певного освітнього компонента.

За лексикографічними джерелами зміст – це «суть, внутрішня особливість чого-небудь. Певні властивості, характерні риси, які відрізняють явище, предмет від подібних явищ, предметів; Розумна основа, мета призначення чого-небудь»;

«Суть, внутрішня особливість чогось. Розумна основа, мета, призначення чогось».

Педагогічні словники конкретизують означене поняття й констатують, що «зміст освіти» – це *«система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних вмінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти учень у процесі навчання»*; «система знань, умінь та навичок, оволодіння якими сприяє розвитку розумових та фізичних здібностей учнів, формулюванню в них основ наукового світогляду та моралі, належної поведінки, підготовці до життя та праці». Як бачимо, сутність дефініції має чітке компетентнісне спрямування – знати, вміти й мати досвід, що відповідає вимогам часу і пронизує всю систему підготовки молоді в закладах освіти.

Зміст сучасного уроку повинен прямо пропорційно відображати зміст чинних державних документів і конкретизувати їх змістову орієнтацію у змістовій наповнюваності кожного окремого навчального заняття. Концепції частково визначають зміст освіти, Державний стандарт освіти їх окреслює, програма фіксує загальні контури освіти, підручник (хоч і не повністю) його відображає, а урок, точніше його зміст, чітко конкретизує всю педагогічну роботу педагога й пізнавальну, діяльнісно-практичну діяльність здобувача освіти.

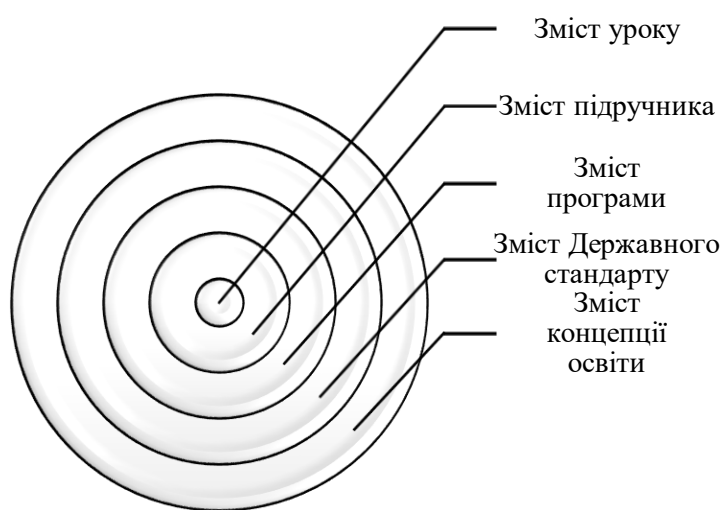

Рис. 2. Взаємозв'язок змісту освіти і змісту уроку

Зміст уроку – цілісне поняття, що складається із взаємопов'язаних компонентів. Зміст уроку – це навчальний матеріал, що вивчається на уроці, вміння, навички, які формуються у процесі навчання. Сьогодення вимагає включити до змісту не тільки засвоєння знань і вироблення вмінь, а розвиток досвіду їх застосування, тобто обов'язково повинен мати практичну спрямованість. Змістовність уроку передбачає систематизацію і структурування навчального матеріалу (науково достовірного), відбір характеру й обсягу навчальної роботи, виділення найбільш суттєвого, ємного і доступного для здобувачів освіти певної вікової категорії.

Зміст сучасного уроку – це цілісне і багатокomпонентне поняття, що складається з основних компонентів – теоретичного, практичного, методичного. Теоретичний змістовий компонент, спрямований на засвоєння знань. Практичний передбачає вироблення практичних умінь, навичок та досвіду. Ці компоненти є предметними, стабільними й визначені нормативними документами, чинною програмою, сформульовані у підручниках і лише частково уточнені учителем. Методичний компонент змінний, дібраний педагогом відповідно до конкретної теми, трансформований в ефективну систему традиційних та інноваційних методів і прийомів, найновіших засобів навчання, продуктивних форм організації навчально-пізнавальної діяльності з метою забезпечення розвитку компетентності. Цей компонент відображає теоретико-практичний зміст уроку.

Педагогічне проектування стосується всіх компонентів змісту уроку і передбачає у межах:

- ❖ *теоретичного компоненту* – окреслити зміст й обсяг теоретичного навчального матеріалу.

- ❖ *практичного компоненту* – прогнозувати результати навчального процесу у вигляді вправ і завдань, спрямованих на розвиток умінь, навичок та досвіду учнів й певного рівня компетентності здобувача освіти.

- ❖ *методичного компоненту* – добирати і комбінувати оптимальні комунікативно активні організаційні форми, методи, прийоми та засоби

навчання; моделювати й проєктувати технології навчальної діяльності; окреслювати організаційні засади навчальної роботи.

Уся проектна діяльність педагога фіксується під час розроблення робочої програми, підготовки технологічної моделі уроку, створення плану-конспекту уроку, формування пакету ілюстративно-дидактичних матеріалів, побудови цілісних навчально-методичних комплексів для вивчення певної теми, розділу, курсу. Саме вчитель передбачає і встановлює зміст конкретного уроку та на його проєкційну роботу покладається найбільша відповідальність щодо відповідності змістового наповнення навчального заняття сучасним вимогам, викладеним у чинних нормативних документах.

5. Учіння як основна діяльність здобувача освіти і компонент професійної діяльності педагога в аспекті технологізації освіти.

Цілісність процесу навчання забезпечують постановка та досягнення цілей викладання та учіння, тому носить двобічний характер і продуктивна за умови співдіяльності, єдності діяльності всіх учасників навчального заняття.

Поле педагогічної діяльності педагога – *навчання / викладання* – охоплює проєктування (моделювання, власне проєктування, конструювання), реалізацію й аналіз сучасного уроку; спрямування, організацію й управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти упродовж навчального часу, контроль і оцінку їх виконання.

Поле діяльності здобувачів освіти – *учіння* – включає активну пізнавально-дослідну, креативну, професійну, виробничу теоретико-практичну діяльність, спрямовану на оволодіння знаннями, формування вмінь і навичок, вироблення досвіду їх застосування у практиці, на виробництві. Важливою умовою ефективності сучасного уроку в умовах технологізації навчання є взаємопов'язаність і взаємозумовленість процесів навчання й учіння.

Учіння є активною суб'єктною діяльністю здобувача освіти, адже без активної участі тих, хто навчається і кого навчають, урок по-справжньому не може реалізуватися та відбутися. Проблема учіння здобувача освіти полягає в проєктуванні й організації активної мисленнєвої та професійної діяльності

самого здобувача освіти з метою формування і розвитку необхідних професійних, виробничих знань, умінь та навичок.

Учіння – це осмислена пізнавальна, дослідницька, виробнича, теоретична і практична діяльність здобувача освіти під керівництвом педагога, спрямована на вироблення індивідуальної предметної фахової (виробничої) компетентності. Ефективність процесу учіння характеризується не тільки досконалою науково-методичною організацією та реалізацією уроку з боку вчителя, а й обов'язковою цілеспрямованістю, цільовизначеністю й активністю навчальної діяльності самого учня.

У площині особистісно орієнтованого і компетентісно спрямованого навчального процесу учіння характеризується важливими ознаками:

- 1) виокремлення самостійної пізнавальної, професійної, виробничої та творчої активності, що передбачає осмислене пізнання об'єкта навчання;
- 2) зміщення акцентів на розвиток особистісної фахової компетентності;
- 3) цільовизначеність і цілереалізація конкретної навчальної діяльності;
- 4) сприймання процесу навчання як суб'єктну взаємодію і співдіяльність, за якого учень є активним суб'єктом, а не об'єктом навчання.

Найважливішим компонентом технологізованого сучасного уроку є опертя на суб'єктний (особистісний, власний) досвід учня, забезпечення його активної пізнавальної, професійної, виробничої діяльності і позитивного емоційного стану. Продуктивність викладання й учіння на уроці буде досягнута лише тоді, коли процес навчання буде двобічний і взаємодіючий.

Учіння пов'язане насамперед із активністю, дієвістю навчально-пізнавальної діяльності учня. Проте сама активність в учінні може бути різною. Активним в навчально-пізнавальній діяльності може бути той учень, який свідомо оперує предметом діяльності. Це можливо за умови, якщо він має певні знання про цей предмет і володіє способами діяльності. Активність учнів є не що інше, як постійна пізнавально-дослідна діяльність, що спричиняє енергійне, цільовизначене і цілереалізоване учіння, подолання пасивності, стандартності та стереотипності навчальної роботи.

Рівні активності учіння на сучасному уроці.

I рівень – *репродуктивно-наслідувальний* – характеризується в межах сприймання й механічного відтворення інформації, джерелом якої є вчитель або підручник, посібник, інструкція тощо. Перший рівень учіння завжди має місце у процесі навчання, передбачає засвоєння знань і початкове вироблення вмінь, а також є вихідною позицією для реалізованості наступних рівнів.

II рівень – *частково-пошуковий* – виявляється в самостійному розв’язуванні стандартних навчальних виробничих завдань завдяки допомозі вчителя й застосуванню інструктивних матеріалів. Другий рівень формує усвідомлені знання, глибокі і гнучкі, при цьому міра пошуковості, проблематичності навчальної діяльності з кожним разом ускладнюється.

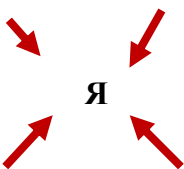
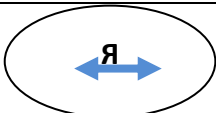
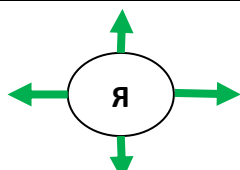
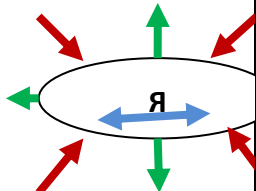
III рівень – *творчий* – полягає в самостійному та нестандартному способі вирішення навчальних завдань або застосування одержаних знань у незвичній ситуації, характеризується інтересом проникнути в сутність виробничого процесу, явища. Третій рівень засвідчує вдосконалені знання, реалізовані у процесі практичної виробничої діяльності, в межах якого учень виявляє себе як креативну професійну особистість, фахівця, здатного до продуктивної виробничої практичної діяльності.

Різні рівні активності учіння можуть бути організовані вчителем на уроці як колективно (у межах навчальної, виробничо-практичної, розвивальної мети), так й індивідуально (під час постановки особистісних завдань для певного учня або групи учнів). Управління й організація активності учіння традиційно називають активізацією процесу навчання. На сучасному уроці активізація має бути постійно діючим процесом стимулювання здобувачів освіти до енергійного, цілеспрямованого учіння, подолання пасивності, небажаності, стереотипності пізнавальної діяльності. Тобто спеціально організована вчителем активізація учіння здобувачів освіти на сучасному уроці уроці передбачає поступове вдосконалення рівня активності учнів – перехід від репродуктивно-наслідкового до рівня творчого.

Активність здобувача освіти на уроці має вияв в основних способах здійснення учіння. Способи діяльності учіння, що здійснюються на уроці: учіння

із-зовнішнє (екстраактивне), внутрішнє, у-зовнішнє (інтраактивне), чергування із-зовнішнього й у-зовнішнього (інтерактивне)

Способи здійснення учіння на уроці

Спосіб здійснення учіння	Схематичне зображення	Символ	Зміст способів здійснення учіння
Із-зовнішній (екстраактивне учіння)		ЕкстраА (Пасив)	Навчання мене будь-ким, будь-чим (Навчає вчитель, інший учень, батько, підручник, додаткова література, Інтернет тощо)
Внутрішній (внутрішнє учіння)		Актив	Самонавчання (Навчаю себе сам)
У-зовнішній (інтраактивне учіння)		ІнтраА	Навчання мною будь-кого (Навчаю інших)
Чергування із-зовнішнього й у-зовнішнього (інтерактивне учіння)		ІнтерА	Взаємонавчання (Навчаюсь у взаємодії – учусь (учіння) та навчаю (навчання))

Важливо, щоб на уроці відбувалася почергова зміна способів учіння або одночасне інтегрування кількох видів учіння, це стимулює учнів до різнотипних способів учіння (пасивної (мене навчають), активної (навчаю себе сам), інтраактивної (навчаю інших), інтерактивної (учусь та навчаю)). Це зумовлює реальне впровадження нової філософії учіння, яка передбачає досягнення результативного навчання, за якого більшість учнів не просто засвоюватимуть знання і формуватимуть уміння, але й активно пізнаватимуть й осмислюватимуть їх сутність та особливості, тобто здійснюватимуть когнітивне учіння, спрямоване на розвиток власного мислення й особистісної професійної компетентності.

На сучасному уроці учень змінює власну позицію учіння: із одержувача готової змістової інформації (об'єкт навчання) перетворюється на здобувача інформації (суб'єкт навчання). Змінюється і роль учителя: із транслятора навчальної інформації стає організатором, фісилітатором (помічником) і експертом у процесі учіння учня.

У процесі учіння, активності учня як суб'єкта навчання відбувається формування: вміння ефективно діяти у відповідності до ситуації (проблеми), поставленого завдання, вимог певної діяльності; здатності успішно задовольняти власні індивідуальні та соціальні потреби; вміння накопичувати досвід, що стосується різних способів оперування інформацією; здатності до освоєння різної рольової поведінки та формування вміння застосовувати набуте в процесі власної життєдіяльності. Як бачимо, на розвитку таких умінь потрібно робити акцент на уроці, адже це стимулює учня до активності, забезпечуватиме формування вміння вчитися.

Визначальною ознакою учіння є цільова орієнтація. Учіння, що здійснюється у процесі діяльності, яка безпосередньо спрямована на оволодіння знаннями і вміннями, є цілеспрямованою навчальною діяльністю.

Учіння як активна суб'єктивна навчальна діяльність учня передбачає обізнаність здобувачів освіти з цілями навчального заняття. Учні потрібно інформувати про цілі уроку, мотивувати їхню навчальну діяльність так, щоб це активізувало їхні зусилля й стимулювало до співробітництва з учителем. Педагог має допомогти у цілевизначеності учнів, зобов'язаний повідомляти в доступній для учнів формі мету навчального заняття й обов'язково конкретизувати їхню діяльність упродовж навчального часу і мотивувати, для чого потрібно досягти поставленої цілі та де можуть будуть використані засвоєні знання чи сформовані вміння й навички.

Для повідомлення цілей уроку варто використовувати різноманітні способи інформування:

- ❖ вербальний (усне повідомлення вчителя);
- ❖ графічно-вербальний (запис на стаціонарній / переносній / інтерактивній / віртуальній дошці і коментар педагога);
- ❖ наочно-вербальний (оформлення, наприклад, на планшеті змінного компонента типу «Сьогодні на уроці», «Здобувачі освіти вивчають», «Ми повинні» тощо у поєднанні із поясненням педагога).

Мета уроку має бути сформульована чітко, доступно і нести в собі інформацію про кінцевий результат навчально-пізнавальної теоретико-

практичної діяльності на уроці щодо засвоєння знань, вироблення вмінь та навичок, розвитку особистісних якостей і виховання моральних рис. Учитель на уроці забезпечує процес усвідомленого пізнання: перехід невідомого у знання, невмінь у вміння й навички, а мета сучасного навчального заняття – здійснити трансформацію науково обґрунтованих знань в осмислені здобутки учня. Реалізація учіння на уроці здійснюється послідовно, у кілька етапів.

Основні взаємопов'язані етапи учіння як активної навчально-пізнавальної діяльності учнів:

➤ *підготовчий* – актуалізація знань, зацікавлення, визначення мети і конкретних завдань;

➤ *мотиваційний* – пробудження інтересу до навчальної теми, створення мотивації, організація сприйняття й уваги, мобілізація пам'яті;

➤ *навчальний* – осмислення нової інформації, усвідомлення необхідності її засвоєння, організація аналітико-синтетичної роботи мислення й уяви, формування знань у вигляді понять, зв'язків і вмінь у вигляді оволодіння різними продуктивними способами вирішення різнотипних задач;

➤ *пізнавальний* – роздуми, формування власної думки стосовно навчального матеріалу, закріплення й автоматизація навичок у вигляді оволодіння самостійним аналізом проблемної ситуації і готовності самостійно вирішувати проблему, розвиток індивідуальної професійної компетентності;

➤ *закріплювальний* – рефлексія, контроль і оцінка інформації, визначення власних результатів, самооцінка і корекція.

Дотримання такої послідовності дій дасть змогу вчителю продуктивно спроектувати урок, вдало організувати навчальну діяльність учнів з метою забезпечення ефективного розвитку його як фахівця. Основні етапи процесу учіння змінні, динамічні, можуть бути поєднані в різні методичні комбінації залежно від мети і цілей уроку. З метою організації успішного та результативного процесу навчання на уроці педагогові важливо залучити всі механізми учіння, до яких відносять:

✓ формування асоціацій (встановлення зв'язку між окремими знаннями і вміннями);

- ✓ осмислене наслідування (виокремлення і відтворення найкращого явища чи поняття);
- ✓ розрізнення й узагальнення (виокремлення або об'єднання понять і явищ за певними ознаками);
- ✓ здогад (сприймання нового матеріалу в уже відомому з минулого);
- ✓ зворотній зв'язок (діагностична інформація щодо початкової);
- ✓ творчість (самостійна нова нестандартна діяльність);
- ✓ закріплення (фіксація знань, умінь, навичок, досвіду).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2

Інноваційні технології уроку: дієві практики впровадження.

Рекомендовані питання для обговорення

1. Особистісно орієнтовне навчання – домінантна модель сучасної освіти.
2. Упровадження особистісно орієнтованої технології навчання на уроці.
3. Сучасний урок в аспекті технології проблемного навчання: ключові ознаки й особливості.
4. Імплементация уроку в аспекті технології проблемного навчання в освітній процес.
5. Інтерактивна технологія сучасного уроку: сутність і характерні особливості.
6. Технологічна модель інтерактивної технології уроку та шляхи її реалізації.

Література: 1, 2, 4, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16.

1. Особистісно орієнтовне навчання – домінантна модель сучасної освіти.

Однією з перспективних технологій, що забезпечує ефективність навчально-вихованого процесу з метою досягнення визначених цілей навчання – розвиток особистості учня, його професійної компетентності, є технологія особистісно орієнтованого навчання як домінантна і визначальна ознака сучасної освіти.

Особистісно орієнтоване навчання надає кожному здобувачеві освіти, спираючись на його здібності, можливості, нахили, інтереси, досвід, можливість реалізувати себе в пізнавальній професійній діяльності. Саме особистісно орієнтоване навчання як гуманне та антропоцентричне передбачає й забезпечує оптимальні умови для гармонійного розвитку кожного учня як індивіда, людини,

становлення його позитивної особистісної Я-концепції і з урахуванням особистісних характеристик та суб'єктного досвіду здобувача освіти формування персональної професійної компетентності, власного зростання та самореалізації.

Особистісно орієнтована технологія навчання на уроці – це суб'єктно орієнтована, методично спроектована й реалізована педагогом організація й управління процесом активного учіння, спрямованого на вирішення і розв'язання спеціально визначених навчальних цілей (пізнавальних, дослідницьких, експериментальних, перетворювальних, проєктних) виробничого характеру, різної складності та проблематики.

Сутність особистісно орієнтованої технології сучасного уроку полягає у створенні оптимальних умов для формування індивідуальної особистості учня, розвитку його персональної професійної компетентності. Навчальна взаємодія двох діяльностей (навчання /викладання й учіння) передбачає партнерство учасників навчального процесу, побудоване на ідеях гуманізму, стимулювання до творчості й самореалізації як учня, так і вчителя.

Компоненти особистісно орієнтованої технології уроку

Компоненти	Традиційна методика	Особистісно орієнтована технологія
Концепція	Учитель – суб'єкт навчання Учень – об'єкт навчання Навчання – результат діяльності Суб'єкт-об'єктна діяльність Принцип змагання Орієнтація на зовнішню мотивацію	Учитель – суб'єкт навчання Учень – суб'єкт навчання Навчання – процес діяльності Суб'єкт-суб'єктна діяльність Принцип співробітництва Орієнтація на внутрішню мотивацію
Мета й цілі	Акцент на формальних знаннях, уміннях і навичках Мета – формальний додаток до змісту навчання	Центрованість на усвідомленні необхідності знань, умінь, навичок і досвіду їх застосування Мета й цілі – стимул до діяльності, передбачає мотивацію, рефлексію та корекцію
Зміст	Має сталий фіксований обсяг Кінцева мета навчання Визначається як однопредметний	Гнучкий і взаємозв'язаний Засіб досягнення мети

Процес навчання	Концентрація на відтворенні знань Орієнтація на середнього учня	Акцент на пошуку знань, виробленню власних компетентностей Індивідуальна орієнтація на кожного учня як окрему особистість
Оцінювання	Має формальний характер, часову фіксацію, конкретний термін проведення Грунтується на рівні засвоєних знань, вироблених умінь безвідносно до попереднього, сучасного і майбутнього	Має узагальнювальний характер, форму загальних рекомендацій, безперервний термін Грунтується на врахуванні зусиль, успіху і прогресу учнів, передбачає стимул і поштовх до саморозвитку й самоосвіти

Особистісно орієнтована технологія передбачає створення на сучасному уроці найбільш оптимальних педагогічних умов для всебічного розвитку індивідуальної особистості здобувача освіти з урахуванням його власних особливостей, можливостей, потреб, інтересів й надання необхідної допомоги в процесі особистісного зростання, власного активного учіння. Спроектований і реалізований в аспекті означеної технології урок стимулює й забезпечує самопізнання, саморозвиток та самореалізацію кожного здобувача освіти, привчає до самостійної пізнавальної роботи для досягнення наперед визначеної кінцевої цілі навчального заняття.

У дослідженні особистісно орієнтована технологія передбачає насамперед створення на уроці необхідних умов для розвитку професійної компетентності кожного здобувача освіти з урахуванням його індивідуальних особливостей. Сучасний урок у технології особистісно орієнтованого навчання буде ефективним за умов дотримання і впровадження у практику основних ознак цієї технології, як-от:

- ❖ забезпечення розвитку і саморозвитку професійної компетентності кожного здобувача освіти як суб'єкта пізнавальної та предметної навчальної діяльності, створення позитивної особистісної Я-концепції здобувача освіти;

- ❖ урахування психолого-вікових особливостей, суб'єктного досвіду здобувача освіти;

- ❖ вироблення власної мотивації здобувача освіти до процесу активного учіння;

- ❖ здійснення чіткого цілевизначення не тільки вчителем, а і самим здобувачем освіти;
- ❖ забезпечення реалізації власної рефлексії у здобувача освіти і, в разі потреби, корекції його навчальних дій;
- ❖ застосування різнотипних активних форм організації навчально-пізнавальної роботи професійного компетентнісного спрямування;
- ❖ використання комплексу традиційних та інноваційних методів, прийомів і засобів навчання;
- ❖ упровадження особистісно орієнтованих ситуацій.

2. Упровадження особистісно орієнтованої технології навчання на уроці.

За технологією особистісно орієнтованого уроку визначаються індивідуальні особливості учня, на підставі яких проєктується і конструюється зміст, дидактичний інструментарій, здійснюється процес навчання на основі активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і здобувача освіти.

Пропонуємо впровадження цієї технології розпочати зі створення вчителем атласу індивідуальних особливостей і досягнень здобувачів освіти, у якому фіксує рівень володіння професійною компетентністю, характеризує психологічні особливості (сприймання, пам'ять, мислення, увага, мотив), інтереси, суб'єктний досвід тощо. Це дасть змогу під час проєктування і проведення уроку індивідуалізувати та диференціювати навчання. Процесуально створення такого атласу починається на початку навчання зі спілкування та спостереження за учнями і проведення зрізових контрольних робіт з метою виявлення рівня сформованості професійної компетентності кожного учня. За результатами виконання зрізових робіт здійснюється поділ учнів на групи, що відповідають рівню засвоєння навчального матеріалу (репродуктивному, продуктивному, творчому). Необхідно також з'ясувати орієнтацію учнів на бажану майбутню навчальну діяльність і розробити перспективний проєкт переведу здобувачів освіти із їхньої позиції на новий рівень і відповідно в іншу групу. У результаті здобувача освіти буде надана змога самостійно побудувати індивідуальну траєкторію особистісного зростання, засвоєння нового навчального матеріалу, вироблення вищого рівня сформованості професійної компетентності, реалізувати повний цикл самовизначення і самоуправління власною пізнавальною виробничою діяльністю. Це потребує фіксації в атласі індивідуальних досягнень здобувачів освіти педагогом і запису здобувачем освіти в персональному зошиті у вигляді схематичного плану.

Особливу увагу потрібно приділяти розробленню структури навчального заняття і визначенню структурних етапів особистісно орієнтованої технології

уроку: мотиваційний етап, цілевизначення, реалізація, рефлексійно-корегуючий етап. Технологія здійснення цих етапів уроку має відбуватися з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, їх суб'єктного досвіду. Кожний етап проектується, моделюється, конструюється і фіксується у технологічній моделі уроку як форми поурочного плану конкретного навчального заняття. Активність здобувача освіти має бути забезпечена на кожному структурному етапі уроку.

Технологічна модель особистісно орієнтованої технології уроку

Етап уроку	Зміст
Мотиваційний	□ мотивація й ініціювання педагогом потреби в запланованій навчальній діяльності; □ настанова на необхідності пізнавальної роботи; □ стимулювання здобувачів освіти до активного свідомого учіння.
Цілевизначення	□ сумісна постановка (педагогом і здобувачем освіти) особистісно значущої загальної дидактичної мети здійснення навчальної діяльності; □ конкретизація цілей у вигляді наперед визначених і запланованих кінцевих результатів; □ визначення індивідуальних цілей.
Ціlereалізація	□ організація і самоорганізація суб'єкт-суб'єктної діяльності вчителя й учня / учнів; □ реалізація сумісних навчальних дій педагога (навчання/ викладання) і здобувача освіти (учіння); □ виконання учнем / учнями спроектованої вчителем навчальної роботи шляхом впровадження різнорівневих, індивідуалізованих і диференційованих активних форм, методів, прийомів; □ свідоме сприйняття навчального матеріалу; □ формування особистісних знань, умінь, навичок, досвіду, розвиток власної професійної компетентності.
Рефлексійно-корегуючий	□ організація рефлексії (оперативного зворотного зв'язку); □ контроль й оцінка засвоєння навчального матеріалу; □ усвідомлення здобувачами освіти досягнення мети і цілей; □ відчуття успіху; □ корекція навчальної діяльності (у разі потреби); □ варіативність домашнього завдання.

Визначальним у забезпеченні ефективного проведення і в досягненні цілей особистісно орієнтованого уроку є створення особливих педагогічних ситуацій та занурення в них здобувачів освіти з метою їх цілеспрямованого власного самопізнання, самореалізації, саморозвитку.

Структура особистісно орієнтованої ситуації включає такі аспекти:

- а) проблему;
- б) педагога – носія особистісного досвіду;
- в) учня, який відчуває потребу у власному розвитку, відчуває дефіцит у певному особистісному досвіді;
- г) «факторне поле» – особисту значущу діяльність;
- г) процесуальні компоненти ситуації: завдання різної предметної природи, виробничого спрямування з особистісним контекстом, діяльність для індивідуальної самореалізації.

Виділяють два типи особистісно орієнтованих ситуацій.

I тип проєктує мотиваційну готовність, включеність у навчальну практичну діяльність, що досягається створеною на уроці атмосферою самовираження, самопізнання, саморозвитку.

II тип характеризується змістовим аспектом пізнання, навчальної діяльності і практичної діяльності, який знаходить вираження у системі ситуативних завдань, які не можна виконати на репродуктивному рівні.

Види особистісно орієнтованих ситуацій, виділені за навчальною метою і відповідним способом формулювання цілі:

✓ *ситуація зацікавленості* – зумовлює виникнення мотивації до навчання, необхідності навчальних дій, уможливорює набуття досвіду активної пізнавальної діяльності, осмислення цінності набутих особистісних знань, умінь і навичок;

✓ *ситуація вибору* – надає можливість вибрати навчальну діяльність, варіанти, способи, види, форми її здійснення;

✓ *проблемно-пошукова ситуація* – передбачає набуття досвіду проблемної, дослідної, пошукової, творчої навчальної діяльності; розвитку впевненості у власній здатності до вирішення навчальних професійних виробничих проблем; уможливорює творчу, самостійну, пошукову пізнавальну діяльність;

✓ *рольова ситуація* – передбачає виконання певної професійної діяльності, ролі, моделювання власної праці і поведінки, виникає в умовах суб'єкт-суб'єктної інтеракції учителя – учня – учнів в умовах практичної діяльності, діалогізації навчання, забезпечує здобуття досвіду професійної діяльності, впевненості у здатності виконувати виробничі завдання;

✓ *ситуації успіху* – передбачає визнання учнем досягнутого результату як успіху, забезпечує надбання власного практичного досвіду, впевненості в

спроможності до усвідомлених практичних дій у навчанні, а потім у виробничій діяльності.

Під час реалізації особистісно орієнтованої технології уроку здобувачі освіти розвивають власне вміння вчитися, тому прогресивним у цьому аспекті виступає індивідуалізація й диференціація навчальної діяльності здобувачів освіти. Диференціація на уроці представляє собою систему вправ, чи завдань, до кожної з яких додано завдання, спрямовані на поглиблення, систематизацію, корекцію знань, умінь та навичок. Мета диференційованих завдань – розширити й поглибити знання про навчальний матеріал і відпрацювати певні вміння та навички, що, можливо, становлять труднощі для деяких учнів.

Основні способи диференціації:

- індивідуальна вимога до загального завдання;
- зміст однаковий для всіх учнів, а для сильних здобувачів освіти – зменшення часу, збільшення обсягу, ускладнення способу виконання, творче завдання; для слабших здобувачів освіти – допоміжний матеріал (зразок, таблиця, відповідь, алгоритм, схема, тощо), зменшення обсягу;
- зміст і ступінь складності різний для сильних та слабших учнів;
- самостійний вибір учнем завдання з кількох, запропонованих учителем, на етапі засвоєння нового матеріалу, закріплення, контролю;
- спрощення або ускладнення самостійної роботи;
- індивідуальна допомога слабшим учням (інструктаж) і повна самостійність сильніших здобувачів освіти (індивідуальні завдання).

Таким чином, означені способи диференціації дадуть змогу кожному учневі реалізувати власний потенціал, самовиразитися, стати повноцінним активним (а не пасивним) співучасником пізнавальної діяльності на уроці.

Дидактичний інструментарій уроку в аспекті особистісно орієнтованої технології максимально проєктується і реалізовується через призму особистості учня – його потреб, можливостей, задатків, досвіду, мотивів тощо. Таким чином, особистісно орієнтована технологія уроку спрямована на те, щоб кожен учень під час уроку мотивував власну діяльність, визначив індивідуальні конкретні цілі, активно здійснював навчальні дії, відрефлексував початковий актуальний рівень знань і оцінив свої особистісні досягнення.

Особистісно орієнтована технологія уроку української мови реалізовується з позиції особистості учня в циклічному алгоритмі: *мотивація – цілевизначення – активна цілереалізація – рефлексія – контроль – корекція*. Ця технологія уроку здійснюється педагогом з урахуванням як індивідуальності кожного учня, так і всього контингенту здобувачів освіти. Особистісно орієнтована сутність навчального заняття повинна міститися в будь-якій технології навчання.

3. Сучасний урок в аспекті технології проблемного навчання: ключові ознаки й особливості.

Технологія проблемного навчання – це спроектована педагогом організація процесу активного оволодіння учнями новими знаннями і способами дій, під час якого нові знання не даються учневі в готовому вигляді, а здобуваються ним під час розв’язування проблеми, сконструйованої педагогом. Рушійною силою є суперечність між знаннями й уміннями, якими учень володіє, і потребою в нових знаннях та вміннях чи їх більшому обсязі. Вихідною точкою на цьому шляху є проблемна ситуація, в якій певні відомості потребують з’ясування, уточнення, розв’язання, вирішення. Ця технологія спрямована на самостійне вироблення учнем власної професійної компетентності, інтенсивне здобуття (а не одержання) ним знань і вироблення вмінь, розвиток самостійної активної пізнавальної діяльності проблемного спрямування. Означений тип навчання реалізується за умови введення системи стрижневих понять – проблем, проблемних ситуацій, проблемних задач (вправ), завдань, запитань, послідовне розв’язання яких активізує учіння і забезпечує процес самостійного «добування», пошуку учнем нових знань.

В аспекті технології проблемного навчання характер навчального процесу на уроці передбачає наявність спільної продуктивної співпраці вчителя й учня, під час якої вчитель спрямовує пізнавальну активність учня, який оволодіває навчальними діями розв’язування проблемних завдань, оцінки результату і самоконтролю власної діяльності, вибору й застосування понять. Технологія проблемного навчання виявляється у самостійному пошуку учнем правильних, істинних рішень під час розв’язування проблемних ситуацій, пізнавальних завдань, що організовує та скеровує вчитель, а потім уводить нову змістову інформацію, що підлягає засвоєнню на цьому уроці. Головною умовою ефективності технології проблемного навчання є окреслення посиленого проблемного завдання: педагог не повинен ставити учня в складне становище, а має зацікавити його у пошуку істини. В аспекті проблемної технології навчання активне інтенсивне учіння на уроці – це цілевизначена навчально-пошукова діяльність учня, що спрямована на подолання проблеми й обов’язково має пізнавальний інтерес, мотив і орієнтацію на одержання не тільки попередньо запланованих кінцевих результатів, а безпосередньо на зміну і розвиток його самого як особистості, яка вміє бачити, ставити і вирішувати нестандартні проблеми. Це найкраще відображається у формуванні його пізнавальних інтересів, зацікавленості до пізнавально-дослідної діяльності, отримання, здобуття знань, вироблення вмінь та навичок.

Основою проблемної технології є взаємодія вчителя й учня з метою розв’язання наперед визначеної проблеми. У режимі роботи проблемної

технології, безсумнівно, має переважати суб'єкт-суб'єктна співпраця педагога і здобувача освіти, а саме педагогічне спілкування відбуватися у вигляді навчальної дискусії. Перебігом дискусії керує вчитель, а учні засвоюють нові відомості, спираючись на раніше засвоєні теоретичні відомості, обговорюють окремі випадки, що відносяться до конкретних дій, переходять від абстрактного до конкретного, і врешті-решт знаходять істину. Педагог, аналізуючи відповіді учнів, робить висновок, пояснює новий матеріал, невідомий раніше, але знайдений ними у процесі самостійної пізнавальної діяльності на уроці. Ця технологія по-новому організовує урок: учитель не пояснює, а ставить проблемні питання, що сприяють роздумам; спрямовує дії учнів у з'ясуванні зв'язків нового з раніше вивченими, залучає до пошуку істинного весь класний колектив.

Компоненти проблемної технології сучасного уроку

Компоненти	Традиційна методика	Технологія проблемного навчання
Концепція	Навчання – результат діяльності Суб'єкт-об'єктне навчання Орієнтація на зовнішню мотивацію	Навчання – засіб розвитку, процес пізнання і саморозвитку Суб'єкт-суб'єктне навчання Орієнтація на внутрішню мотивацію
Мета	Одержання системи знань, вироблення вмінь і навичок Розвиток мисленнєвих процесів	Загальні та предметні компетентностей і пізнавально-дослідний шлях їх здобуття Формування активної творчої особистості, її компетентності Розвиток критичного, креативного мислення, інтелекту, почуттів, волі, свідомості, емоційної та вольової сфери
Зміст	Програмовий сталий фіксований обсяг Кінцева мета навчання Визначається як суто однопредметний Спрямований на розвиток предметних знань, умінь і навичок	Характеризується гнучкістю, пізнавальною значущістю, проблемністю Засіб розвитку учнів Виявляється на міжпредметному рівні Спрямований на формування ключових і предметних компетентностей

Процес навчання	Перебіг навчання – до здобувача освіти Передача учневі способів дій через сформульоване правило, представлений алгоритм, приклад Авторитарне спілкування Учитель – керівник і контролер Однобічна модель взаємодії педагог – здобувач освіти Фронтальна форма навчання Розвиток пізнавального інтересу Відсутність вольових зусиль	Перебіг навчання – від здобувача освіти Передача принципів дій через самостійну мотивовану, цілеспрямовану, рефлексійну діяльність – активне учіння; Демократичний стиль спілкування Педагог – координатор, організатор Різnobічна модель взаємодії учитель – учень, учитель – учні, учень – учень/ учні Фронтальні, індивідуальні, групові форми Розвиток інтересу до пізнавальної діяльності, одержання знань, вироблення вмінь, формування власної компетентності Спрямованість на вироблення вольових зусиль, досягати необхідного результату
Оцінювання	Передбачення помилок Одне правильне рішення	Право на помилку Варіанти правильних відповідей Рефлексія навчальної діяльності

4. Імплементация технології проблемного навчання в освітній процес.

Упровадження технології проблемного навчання відбувається передусім за допомогою використання таких її складників: «проблемна ситуація», «проблемна задача (вправа)», «проблемне завдання», «проблемне запитання».

Проблемна ситуація – це ситуація, що виникає тоді, коли в учнів для успішного розв’язання певного пізнавального (пошукового) завдання не вистачає потрібних знань; створюється учителем на підставі пізнавального завдання або проблемного запитання, що стимулює мислення учнів, підвищує їхню активність у набуванні знань, виробленні вмінь та навичок. Проблемна ситуація передбачає зацікавленість учнів, потребу вирішення. Проблемна ситуація – це осмислені учнем труднощі (теоретичні чи практичні), шляхи подолання яких вимагають пошуку нових знань чи способів дій.

Проблемна ситуація породжує проблемну задачу (вправу), суть якої формулює вчитель у вигляді проблемного питання і спонукає учнів до самостійного креативного, критичного мислення з метою її вирішення. Проблемна ситуація повинна відповідати навчальній, розвивальній, виробничій, виховній меті уроку, бути адекватно наближена до реальної ситуації, зрозумілою для учнів, викликати навчальний інтерес, бажання, мотивацію навчальної діяльності, розвивати позитивну емоційну й волюву сферу. Така ситуація передбачає набуття досвіду виробничої, дослідної, пошукової, творчої навчальної діяльності; розвитку метакомпонентів мислення, впевненості у власній здатності до вирішення проблем; уможлиблює творчу, самостійну, пошукову пізнавальну діяльність. Пошук невідомого (нових знань та вмінь) відбувається за умови встановлення зв'язків з уже відомим (засвоєними раніше знаннями й набутими вміннями). Здобувач освіти не отримує від педагога знання в готовому вигляді з метою запам'ятовування чи відтворення, а осмислено їх здобуває, тому що у нього виникла в них потреба і необхідність одержання знань чи вироблення певних умінь.

Шляхи створення проблемних ситуацій на сучасному уроці:

I – *проблемна ситуація з ускладненням* – в її основі покладено протиріччя між необхідністю виконати практичне завдання, запропоноване вчителем, і неможливістю його здійснити без нового матеріалу. Сформульоване протиріччя – це і є проблема;

II – *проблемна ситуація-діалог* – у структурі містяться репродуктивні завдання (пригадай, повідом) і мисленнєві (порівняй, проаналізуй, синтезуй) і на їх основі евристичні, сократівські запитання. Відповіддю на які буде потреба в нових знаннях чи вміннях, що є проблемою.

III – *ситуація-проблема* – формулювання проблеми як теми уроку, але мотивоване і чітко цілевизначене, теоретично і практично значуще для учня.

Проблемне завдання передбачає вказівку для учня щодо його подальшої самостійної пізнавально-дослідної діяльності на уроці, спрямованої на одержання необхідного результату – нових знань, умінь, навичок та досвіду. Проблемними є лише ті завдання, в яких міститься теоретична чи практична трудність, суперечка, невідповідність, що потребують дослідної активності у процесі їх вирішення.

Центральним етапом уроку, сконструйованого у проекції проблемної технології, є процес розв'язання проблемних завдань, що складається з таких структурно-функційних компонентів:

- постановка навчальних завдань педагогом;
- мотивоване сприйняття завдань здобувачем освіти;
- цілевизначення;

- виконання пізнавальних, дослідних, предметно-перетворювальних дій;
- контрольно-оцінювальні дії;
- рефлексивна фіксація навчальних результатів вирішення задачі.

Проблемна задача (вправа) – це дидактична одиниця змісту проблемного навчання на уроці і специфічна форма навчального матеріалу, в якому є визначені умови, невідомі дані, що необхідно вирішити способом відновлення знань та вмінь, а також активною креативною мисленнєвою діяльністю: аналізом фактів і явищ, пошук причин їх функціонування, з'ясування їх причинно-наслідкових зв'язків та ін. Проблемна навчальна задача є комплексом проблемних завдань чи питань, що потрібно вирішити, а у процесі їх розв'язання учень має здобути нові знання чи вміння. Навчальні задачі на уроці вирішуються в єдності з розвивальними, на одному і тому самому змісті, одними і тими ж методами. Проблемні задачі виконують різні функції: пізнавальну, виховну, розвивальну. Ці ідеї суголосні з головними цілями сучасного уроку – розвивальною, навчальною і виховною, що діють комплексно, у нерозривній єдності. Будь-яка проблемна ситуація має у своєму змісті проблемну задачу, яка повинна становити для учнів певну теоретичну або практичну трудність. Проблемна задача (вправа) містить одне або кілька проблемних завдань, що спрямовують пізнавально-пошукову діяльність учнів.

Проблемне завдання – це завдання, що передбачає застосування набутих умінь і навичок у нових умовах і передбачає вказівку для здобувача освіти його подальшої самостійної пізнавально-дослідної діяльності на уроці, спрямованої на одержання необхідного результату – нових знань, умінь та досвіду. Проблемними є лише ті завдання, в яких міститься теоретична чи практична трудність, суперечка, невідповідність, що потребують дослідної активності у процесі їх вирішення.

Р. Мільтруд класифікує навчальні завдання за інформаційною наповнюваністю й розрізняє чотири головних типи:

поведінкові – до них відносяться завдання з метою обговорення і вибору поведінки в проблемній ситуації;

морально-етичні – передбачають аналіз різних проблемних питань моралі й етики;

соціально-політичні – носять політичний і суспільний характер;

науково-дослідні – передбачають вирішення наукових питань.

Уважаємо, що центральним етапом уроку, сконструйованого у проекції проблемної технології, є процес розв'язання проблемних завдань, що складається з таких структурно-функційних компонентів:

- постановка навчальних завдань педагогом;
- мотивоване сприйняття завдань здобувачем освіти;

- цілевизначення;
- виконання пізнавальних, дослідних, предметно-перетворювальних дій;
- контрольно-оцінювальні дії;
- рефлексивна фіксація навчальних результатів вирішення задачі.

Проблемне запитання як складове поняття проблемної технології сучасного уроку, відрізняється від традиційного запитання тим, що спрямоване на дослідницький пошук відповіді з власної системи знань та вмінь. Сутність проблемного запитання завжди орієнтована на протиріччя, іноді навіть двобічність ситуації і тому спричиняє пошук невідомого, необхідного, нового знання чи вміння.

Сукупність цілеспрямовано спроектованих проблемних ситуацій покликане забезпечити реалізацію основних функцій технології проблемного навчання на уроці: творче оволодіння навчальним матеріалом, пізнавально-дослідне вироблення вмінь та навичок, засвоєння досвіду креативної і когнітивної діяльності.

5. Інтерактивна технологія сучасного уроку: сутність і характерні особливості.

Технологія інтерактивного навчання покликана створити комфортні педагогічні умови, в яких кожен учень під час активного учіння буде розвивати власні можливості, задатки, виявляти й удосконалювати інтелектуальну спроможність, особистісні якості.

Поняття «інтерактивна педагогіка» ввів у науковий простір Г. Фріц, зацентрувавши увагу психологів і педагогів на важливості взаємодії у навчанні – інтерактивності (від англ. *inter* – поміж-, взаємо-; *act* – діяти).

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови активної взаємодії всіх учнів, під час взаємонавчання (групового, колективного, у співпраці), де вчитель і учні є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять на уроці.

Мета інтерактивної технології – в проектуванні й організації вчителем оптимальних умов для активного учіння, за яких учень сам особистісно буде відкривати і здобувати знання, виробляти вміння, набувати досвіду та розвивати власну компетентність.

Центральним моментом інтерактивної технології сучасного уроку є міжособистісна навчально-пізнавальна взаємодія, найголовнішою особливістю якої є здатність учня «занурюватися» у навчальну ситуацію, «переїмати роль іншого», уявляти, як його сприймає співрозмовник / група партнерів і відповідно інтерпретувати дії інших та стратегічно конструювати й реалізовувати власні дії. Під час втілення інтерактивної технології учні формують «Я-Концепцію»: визначають «Я» актуальне (самоідентифікація себе), «Я» соціальне (погляд на

себе з точки зору соціального оточення), «Я» потенційне (якості та цінності особистості за суттєвих змін життєвого світу), «Я» ідеальне (тенденції розвитку та самоздійснення особистості).

Процес навчання на уроці в аспекті інтерактивної технології передбачає моделювання педагогічних, проблемних, виробничих ситуацій, використання дидактичних ігор, спільне вирішення поставленої пізнавальної дослідної практичної проблеми. Інтерактивна співпраця виключає як домінування вчителя, так і однієї думки над іншою. У процесі співпраці всі учасники навчальної взаємодії приймають рішення, доходять спільної думки, навчаються бути демократичними, мовленнєво активними.

Концептуальні компоненти технології інтерактивного навчання

Компоненти	Технологія інтерактивного навчання
Концепція	✓ Навчання – активний процес взаємодії всіх здобувачів освіти з метою пізнання та саморозвитку ✓ Суб'єкт-суб'єктна діалогічна взаємодія ✓ Орієнтація на внутрішню мотивацію ✓ Цілеспрямоване активне учіння ✓ Рефлексія навчальних дій ✓ Співпраця, співнавчання, взаємонавчання
Мета й цілі	✓ Розвиток Я-концепції здобувача освіти як фахівця ✓ Формування професійної компетентності ✓ Розвиток пізнавальних можливостей здобувачів освіти ✓ Активна пізнавально-дослідна діяльність ✓ Трансформація знань, умінь і навичок у нові умови, ситуації ✓ Розвиток глибокої внутрішньої мотивації
Зміст	✓ Інформація, здобута у процесі власного активного учіння ✓ Інструмент для самостійного здобування знань ✓ Засіб розвитку інтелекту учнів ✓ Характеризується гнучкістю, пізнавальною значущістю ✓ Цілеспрямований на формування професійних компетентностей
Процес навчання	✓ Міжособистісний навчально-пізнавальний дискурс ✓ Моделювання педагогічних, проблемних, виробничих ситуацій ✓ Здобувач освіти – активний суб'єкт навчальної взаємодії

	✓ Педагог – координатор, організатор, помічник, наставник ✓ Демократичний діалогічний стиль спілкування ✓ Взаємодія учасників навчального процесу ✓ Різнобічна модель активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії ✓ Колективне, групове навчання у співпраці ✓ Інтерактивні методи і прийоми
Оцінювання	✓ Результат навчальної взаємодії ✓ Процес співпраці ✓ Індивідуальні дії під час навчально-пізнавального дискурсу ✓ Право на помилку, неправильну гіпотезу ✓ Варіанти правильних відповідей ✓ Рефлексія (вчителя, групи учнів, учня), корекція ✓ Підведення підсумків

Інтерактивні технології як сучасна новація є комплексним поняттям. Виділяють такі основні інтерактивні технології: кооперативного навчання; колективно-групового навчання; ситуативного навчання; опрацювання дискусійних питань.

Інтерактивна технологія кооперативного навчання передбачає парну і групову роботу. Цілісно означену технологію доречно впроваджувати на уроках засвоєння нових знань і уроках практичного застосування знань, умінь та навичок. Можлива крапельне використання її елементів після пояснення нового матеріалу, під час опитування, у процесі контролю, повторення, узагальнення. Робота в парах дає змогу кожному учневі висловити власну думку, сприяє розвитку вмінь та навичок, критичному мисленню, креативності праці. Парна співдіяльність не дозволяє учневі уникнути, ухилитися від роботи, адже повною мірою активізує учіння кожної особистості. Для вирішення складних проблем варто організовувати роботу в малих групах, колективне обговорення і діяльність, у тих випадках, коли проблема потребує сумісної навчальної діяльності, а не індивідуальної роботи.

Інтерактивна технологія колективно-групового навчання – це одночасна спільна міжособистісна робота здобувачів освіти всього класного колективу з метою з'ясування певних понять, явищ, дій, прийняття рішення. Колективно-групове навчання дає учням можливість співпрацювати з іншими учнями, реалізувати прагнення до співдіяльності, сприяє досягненню високих результатів засвоєння знань та формування вмінь.

Інтерактивна технологія колективно-групового навчання впроваджується у процес навчання під час обговорення проблеми всім контингентом учнів і передбачає впровадження таких методів, як мікрофон, незакінчені речення, два – чотири – всі разом, ажурна пилка та ін. Така модель може використовуватися цілісно на уроці, а також вдало поєднуватися з традиційними формами навчання.

Інтерактивна технологія ситуативного моделювання центрована на спеціально організованому інтерактивному навчанні учнів за умови, коли запланований кінцевий результат (суголосний з метою та цілями уроку) досягається шляхом розв’язання широкого спектру педагогічних, проблемних, виробничих ситуацій, в межах яких закодовано завдання теоретичного чи практичного спрямування. Проєктування і проведення навчального заняття в режимі ситуативного моделювання передбачає навчальну роботу за допомогою включення учня ігрову навчальну діяльність, підпорядковану меті й цілям уроку.

Інтерактивна технологія опрацювання дискусійних питань сприяє розвитку критичного мислення, стимулює активність учіння учнів, передбачає широке обговорення проблемного питання тощо. У режимі роботи цієї технології учні можуть висловити власну думку, зіставити її з думкою співрозмовника й спільно прийняти правильне рішення.

Суттєвими елементами процесуальної сторони інтерактивної технології опрацювання дискусійних питань є реалізація активних методів і прийомів: метод ПРЕС, мозковий штурм тощо.

Організація і проведення педагогом інтерактивних уроків здійснюється планово та поетапно: розробка стратегії, проєктування (моделювання, планування, конструювання), оперативне управління, рефлексія, контроль, аналіз і корегування досягнутих педагогічних результатів.

6. Технологічна модель інтерактивної технології уроку та шляхи її реалізації.

Основні структурні етапи інтерактивної технології сучасного уроку: мотивація, цільовизначення, інтерактивна цілереалізація, рефлексія.

Технологічна модель інтерактивної технології уроку

Етап уроку	Зміст
Мотивація	□ Внутрішня особистісна мотивація навчальної співпраці; □ фокусація уваги на проблемі; □ пробудження інтересу; □ настанова на важливості й необхідності пізнавальної роботи; □ стимулювання до свідомого учіння.

Цілевизначення	□ Забезпечення усвідомлення змісту навчальної діяльності; □ конкретизація цілей у вигляді запланованих результатів; □ визначення колективних, групових і особистісних цілей.
Інтерактивна цілереалізація	□ Організація інтерактивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, співпраці, □ надання вихідної навчальної інформації, необхідної для виконання теоретичної чи практичної роботи; □ впровадження інтерактивних методів і прийомів; □ реалізація інтерактивного учіння – колективних, групових, індивідуальних дій; □ засвоєння цілевизначеної навчальної інформації шляхом впровадження активних форм діалогічної взаємодії; □ свідоме сприйняття навчального матеріалу; □ формування особистісних знань, умінь, навичок, досвіду, розвиток власної комунікативної компетентності.
Рефлексія	□ Організація рефлексії вчителя, групи учнів, учня; □ підведення підсумків; □ відчуття успіху.

Мотивація, сутність якої пов'язана з темою уроку, є стратегічною вихідною позицією, що уможливорює інтерактивність навчальної діалогічної взаємодії. Цільовою метою цього етапу, що триває кілька хвилин і займає не більше 5% навчального часу, є спонукання учнів до пізнавальної діяльності, фіксація уваги на проблемній ситуації, налаштування на розв'язання проблеми, здійснення діяльності; акцентування на необхідності та практичній важливості її вирішення, пробудження інтересу. Важливо забезпечити особистісну мотивацію кожного учня, щоб він усвідомив власну зацікавленість і персональну значущість. Методично виправданими для впровадження технологічного етапу мотивації є використання ситуацій проблемного характеру, розповідь, бесіда, нескладна інтерактивна технологія (мозковий штурм, мікрофон).

Цілевизначення, що є принципово важливим етапом уроку в режимі інтерактивної технології, покликане забезпечити усвідомлення учнями змісту майбутньої діяльності та осмислення запланованого кінцевого результату. Для конкретизації цілей інтерактивного уроку можна використати таксономію цілей Б. Блума. Когнітивні цілі передбачають запам'ятовування і відтворення

навчального матеріалу на репродуктивному, реконструктивному та креативному рівнях. У системі когнітивних цілей знання – це перший, вихідний, але найпростіший рівень. Пірамідальна ієрархія цілей складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких спрямований на формування певних навичок мислення (від простого до складного). Систематизатор когнітивних цілей (за Б. Блумом) у контексті інтерактивної технології уроку на етапі цілевизначення може бути представлений так:

**Систематизатор когнітивних цілей
інтерактивної технології уроку**

Цілі	Функція	Зміст
Знання	Запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу	Здатність дізнаватися, відтворювати інформацію, розпізнавати поняття, явища, дій
Розуміння	Встановлення зв'язку нового навчального матеріалу з попередньо засвоєним, інтерпретація, прогнозування наслідків і перспектив	Розуміння навчальної інформації, переказування власними словами, привласнення інформації
Застосування	Використання засвоєної змістової інформації в інших умовах й обставинах нової ситуації	Впровадження думок, ідей, концепцій в інших нових професійних виробничих ситуаціях
Аналіз	Усвідомлення й осмислення змісту навчального матеріалу, розуміння системності, внутрішньої структури	Розбиття змістової інформації на зв'язані між собою складники
Синтез	Поєднання, конструювання, комбінування знань і вмінь з метою створення нового цілісного утворення (гіпотези, думки, правила, тексту)	Об'єднання змістової інформації для створення нового цілісного
Оцінювання	Оцінка значення змістової інформації, формування ціннісних суджень	Визначення цінності на основі критеріїв

Перші три рівні цілей є рівнями нижчого порядку (знання, розуміння, застосування) а наступні три – вищого порядку (аналіз, синтез, оцінювання). Ієрархічне впорядкування, проєктування й впровадження цілей дозволяє вчителю визначити порядок і перспективу вивчення змістового навчального матеріалу, виявити орієнтири й ідеали міжособистісної взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу у різних формах; створити можливість об'єктивно оцінити процес активного учіння учнів і їхні навчальні досягнення. Традиційна методика в основному орієнтована на реалізацію трьох нижчих цілей. Інтерактивна технологія сучасного уроку дозволяє досягати цілей вищого порядку, спонукає учнів до свідомого аналізу, синтезу й оцінювання змістової інформації та власної продуктивної діяльності.

Цілевизначення у режимі інтерактивної технології має на меті залучити учнів не тільки до міжособистісної взаємодії, а чітко окреслити навчальні та розвивальні цілі майбутньої пізнавальної діяльності, що є на уроці центральною. Учні у процесі цілевизначення повинні усвідомити, що такий урок це не просто розвага чи гра, і зрозуміти те, що вони будуть робити упродовж навчального заняття, чого вони повинні досягти в результаті, чого від них чекає вчитель. Учитель цілеспрямовано підводить здобувачів освіти до чітко спроектованого навчально-пізнавального діалогічного дискурсу, в межах якого здійснюватимуться сплановані пізнавальні дії, ознайомлює їх із майбутніми діями щодо засвоєння змістової інформації чи вироблення вмінь, передбачених темою уроку. Цілевизначення відбувається шляхом формулювання наперед визначених кінцевих результатів, що повинні відповідати таким вимогам:

- висвітлювати результат учіння (*після цього я буду знати..., вміти..., здобуду досвід...*);
- чітко відображати рівень навчальних досягнень, наперед визначених позитивних результатів, запланований обсяг і рівень навчальної інформації, способів діяльності;
- критерії оцінювання досягнутих навчальних результатів.

Цілевизначення в аспекті означеної технології може бути фронтальним (всього класного колективу), груповим (сформованої групи з певної кількості осіб) і, що найголовніше, індивідуальним, щоб кожен учень сфокусував свою діяльність на досягненні особистісно спроектованих цілей власного активного учіння у співпраці з іншими.

Реалізація інтерактивної технології уроку здійснюється покроково і складається із двох ключових етапів: надання необхідної інформації та застосування інтерактивного методу. На першому етапі учитель повідомляє інформацію (зміст уроку, навчальний матеріал теоретичного чи практичного

характеру) у формі міні-лекції, пояснення, читання тексту, ознайомлення з роздатковим матеріалом, інструктування до способів дій. Ця інформація виступає навчальним підґрунтям для виконання певного завдання за мінімально короткий час. Центральною, найбільш тривалою частиною цілереалізації є другий етап – упровадження інтерактивного методу чи прийому, під час виконання яких учні здобувають знання, виробляють уміння, опановують досвід.

Процесуальний сторона інтерактивного етапу складається з компонентів:

Інструкція – педагог наставляє здобувачів освіти, конкретизує умови, ставить завдання, повідомляє правила їх виконання, послідовність дій, кількість часу, переконується в осмисленні завдання учням;

Групування – об'єднання в групи, розподіл ролей;

Виконання завдання – співдіяльність з метою виконання завдання, розв'язання проблеми, пошуку, дослідження, експерименту тощо. Учитель виконує роль організатора, помічника, ведучого дискусій.

Презентація результатів – демонстрація кінцевого розв'язання завдання.

Рефлексія як заключний структурний етап уроку забезпечує оперативний зворотний зв'язок і складається з двох взаємопов'язаних елементів – власне рефлексійні дії учасників навчального процесу і підведення підсумків. Рефлексійні дії вчителя передбачають порівняння й оцінювання діяльності учнів. Рефлексійні дії групи учнів містять пригадування деталей групової інтерактивної роботи й аналіз групової діяльності. Рефлексійні дії учня включають порівняння власної точки зору, способу діяльності з думками, діями, поглядами, почуттями інших, оцінювання персонального рівня навчальних досягнень і власного учіння. Технологічно рефлексія впроваджується у формі запитань, таблиці, обговорення, листка оцінювання тощо. Рефлексія, що може бути проведена після виконання певного завдання, реалізації інтерактивного методу або в кінці всього уроку, складається з кількох елементів:

- порівняння очікуваних і реальних результатів;
- фіксація того, що навчилися, засвоїли, здобули, усвідомили;
- визначення міркувань щодо рівня навчальних досягнень;
- вираження емоцій;
- перспективний план на майбутній розвиток.

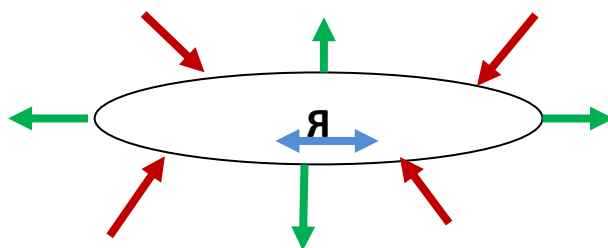
Після здійснення рефлексії відбувається кінцевий момент уроку – підведення підсумків, основною роллю якого є пояснити зміст опрацьованого, порівняти реальні результати з наперед визначеними, проаналізувати причини такого результату, зробити висновки, здійснити корекцію, намітити нові питання для вивчення й опрацювання. У процесі цього підетапу з'ясовується зміст зробленого, озвучується результат опанування знань чи вироблення вмінь, встановлюється зв'язок між попередньо відомим (на попередніх уроках),

засвоєним та виробленим (під час цього навчального заняття) і перспективно виучуваним (упродовж наступних уроків). Технологія проведення підсумків передбачає трьохетапність її складників:

- визначення кінцевих результатів (*Що відбулося? Що засвоїли? Що навчилися? Які вміння виробили? Які знання опанували?*),
- аналіз причин (*Чому так сталося? Яка причина? Чи була можливість зробити по-іншому? Чи є можливість виправити?*),
- перспектива дій (*Що будемо робити далі?*).

Інтерактивна технологія сучасного уроку передбачає використання інноваційного дидактичного інструментарію, стрижнем якого виступають інтерактивні форми, методи, прийоми і засоби навчання, спрямовані на засвоєння змістової інформації, вироблення відповідних умінь, навичок, здобуття досвіду, розвиток компетентності. Процес навчання на уроці в аспекті інтерактивної технології передбачає моделювання педагогічних, професійних, виробничих, проблемних ситуацій, використання дидактичних ігор, спільне вирішення поставленої пізнавально-дослідної проблеми.

Ефективними формами інтерактивної технології вважаємо роботу в парах і групах. У таких формах навчальної взаємодії учні занурені в міжособистісний навчально-пізнавальний дискурс і здійснюють інтерактивне учіння, сутність якого окреслюється як міжособистісна співпраця: навчаюсь у взаємодії – учусь (учіння) та навчаю (навчання).

	Із-зовнішнє, екстраактивне учіння – навчання мене будь-ким, будь-чим
	У-зовнішнє – навчання мною будь-кого
	Внутрішнє учіння – навчаю себе сам

Рис 3. Інтерактивне учіння учня

На уроці в режимі інтерактивного навчання акцент робиться на інтерактивних методах навчання.

Мікрофон – метод загальногрупового, колективного обговорення, що дозволяє швидко повідомити інформацію, по черзі відповідати на запитання,

висувати гіпотези, наводити аргументи і докази, виражати власну точку зору та порівнювати її з думкою інших.

Незакінчені речення передбачають почергову відповідь-продовження на попередньо висловлену інформацію. Цей прийом, що часто поєднується з мікрофоном на етапі мотивації, реалізації, рефлексії, дає змогу оперативно залучити учнів до міжособистісної взаємодії, актуалізують особистісну компетентність. Пропонується початок речення, що містить теоретичне чи практичне питання, шлях виконання певної дії тощо), яке потрібно продовжити (пояснити, розкрити особливості, хід здійснення певної діяльності тощо).

«Мозковий штурм» – метод фронтальної, колективної міжособистісної взаємодії, який спонукає учнів до вільного висловлення особистісних позицій, стимулює та концентрує увагу, розвиває креативність, активізує критичність мислення. Необхідний для того, щоб спонукати до формулювання гіпотез а одержання якомога більше ідей. Учитель ставить перед учнями проблемні питання, що мають причинно-наслідковий характер. Здобувачі освіти мають не просто відтворити знання, а активно стимулювати пошук нових знань і вмінь.

Два – чотири – всі разом. Здобувачі освіти опрацьовують теоретичний чи практичний матеріал за конкретними питаннями теми у парах, потім у групах і результати обговорюють усім класним колективом.

Ажурна пилка. Експертні групи опрацьовують самостійно певні питання теми уроку. У класі експертні групи діляться здобутою інформацією з членами своєї групи, фіксують висновки у вигляді таблиці.

Ігрова модель може бути реалізована у вигляді таких видів ігор:

➤ *імітаційна (симуляційна)* гра передбачає виконання дій, що відтворюють, імітують дії професійного характеру. Учні імітують певні ролі фахівців своєї сфери, чітко виконують інструкції та настанови, обговорюють одержані результати, порівнюють їх з очікуваними. Виконання визначених ролей і кроків, що копіюють професійний виробничий процес, дають змогу учневі «повести процес» у певне русло і прийняти рішення, під час складнішої проблемної виробничої ситуації, умовно змодельованої вчителем в навчальному середовищі і природно наближеної до життєвих реалій;

➤ *рольова гра* спрямована на розігрування педагогічних, проблемних, виробничих ситуації за ролями. Шляхом розігрування рольової гри учень виконує власну роль, вирішує визначену вчителем проблему в межах навчальної ситуації й одночасно здобуває певні знання, виробляє вміння та навички.

Метод ПРЕС передбачає обговорення проблемних питань, у процесі якого висувуються гіпотези, наводяться аргументи, виробляється власна позиція щодо поставленої вчителем проблеми. Процесуально структурується на чотири етапи: позиція, обґрунтування, приклад, висновки. Визначається навчальне питання,

проблема, завдання тощо. Здобувачі освіти мають сформулювати відповідь, використовуючи початкові фрази:

Я вважаю ...

Тому що ...

Отже, ...

Аналіз ситуацій (кейс-метод) містить обговорення педагогічної, професійної, виробничої ситуації проблемного характеру (максимально наближеної до життєвої реальності і навчально спроектованої) з метою прийняття рішення, пошуку висновків, вирішення проблеми тощо.

Метод проєктів передбачає конструювання і створення проєкту.

Інтерактивна технологія уроку передбачає зміну ролі та позиції педагога. Стратегія означеної технології передбачає партнерську суб'єкт-суб'єктну взаємодію педагога й учня в різноманітних позиціях. Співпраця і співдіяльність усіх учасників процесу на уроці проєктується вчителем і, звичайно, організовується і проходить з ініціативи педагога. При цьому вчитель упродовж навчального часу не домінує над учнями, а спрямовує навчальну взаємодію, сприймає учня як активного суб'єкта і партнера. Упровадження інтерактивної технології сучасного уроку вимагає від учителя ретельного проєктування навчального заняття і передбачає врахування таких настанов:

- ✓ поступове введення інтерактивного навчання у практику класного колективу: від застосування елементів цієї моделі до комплексної реалізації;
- ✓ крапельне введення інтерактивних уроків у цілісний системний навчальний процес;
- ✓ вироблення готовності учнів до занурення в інтерактивну взаємодію співробітництва та порозуміння;
- ✓ підготовка приміщення задля забезпечення швидкого переміщення у малих групах;
- ✓ залучення всіх здобувачів освіти класу до активного учіння;
- ✓ коректне ставлення, терпимість до висловленої думки;
- ✓ передбачення відповідей і корекція їх нормативності.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1

Проектування як методологічна основа професійної діяльності педагога

Рекомендовані питання для обговорення

1. Цілевизначення – основа проектування уроку.
2. Цілевизначеність – стратегічний орієнтир уроку.
3. Проектування як методологічна діяльність педагога.
4. Технологічне конструювання процесу навчання на уроці.
5. Проектування змісту сучасного уроку.
6. Учіння як основна діяльність здобувача освіти і компонент професійної діяльності педагога в аспекті технологізації освіти

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17.

Питання для самоконтролю до семінарського заняття 1

1. Охарактеризуйте поняття «цілевизначення сучасного уроку».
2. Як основні рівні цілей навчання виділяють?
3. Як взаємопов'язані мета і цілі сучасного уроку?
4. Охарактеризуйте особливості відображення цілевизначення у меті сучасного уроку.
5. Опишіть особливості проектування як методологічної діяльності сучасного педагога.
6. У чого полягає сутність конструювання сучасного уроку в умовах технологізації освіти.
7. Охарактеризуйте основні способи фіксації процесу проектування і конструювання уроку.
8. Охарактеризуйте особливості учіння здобувача освіти.
9. Поясніть рівні активності учіння.

Завдання до семінарського заняття

1. Опрацювати теоретичний матеріал з тематики питань семінарського заняття 1.
2. Дати відповіді на питання для самоконтролю до теми 1.
3. Розробити мету і цілі уроку.
4. Охарактеризувати методи навчання, які Ви найчастіше користуєтеся на уроці?

Традиційні	Інноваційні

5. Охарактеризувати сучасні засоби навчання, які Ви впроваджуєте у процес навчання?

Вербальні	
Візуальні	
Вербально-візуальні	
Аудіовальні	
Аудіовізуальні	
Електронні	

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2

Інноваційні технології уроку: дієві практики впровадження.

Рекомендовані питання для обговорення:

1. Особистісно орієнтовне навчання – домінантна модель сучасної освіти.
2. Упровадження особистісно орієнтованої технології навчання на уроці.
3. Сучасний урок в аспекті технології проблемного навчання: ключові ознаки й особливості.
4. Імплементация уроку в аспекті технології проблемного навчання в освітній процес.
5. Інтерактивна технологія сучасного уроку: сутність і характерні особливості.
6. Технологічна модель інтерактивної технології уроку та шляхи її реалізації.

Література: 1, 2, 4, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16.

Питання для самоконтролю до семінарського заняття 2

1. Розкрийте сутність особистісно орієнтованого навчання, що є домінантним у сучасній освіті.
2. Які ключові ознаки особистісно орієнтованої технології уроку?
3. Опишіть модель особистісно орієнтованої технології сучасного уроку.
4. Охарактеризуйте сутність й особливості технології проблемного навчання.
5. Які ключові ознаки технології проблемного навчання?
6. Опишіть основні складові поняття технології проблемного навчання.

7. Сформулюйте сутність й ключові ознаки інтерактивної технології сучасного уроку.

8. Охарактеризуйте технологічну модель інтерактивної технології уроку та шляхи її реалізації.

Завдання до семінарського заняття 2

1. Опрацювати теоретичний матеріал з тематики питань семінарського заняття 2.

2. Дати відповіді на питання для самоконтролю до семінарського заняття 2

3. Розробити особистісно орієнтовані ситуації для впровадження на сучасному уроці.

4. Розробити проблемні ситуації відповідно до обраної теми уроку.

5. Розробити інтерактивні вправи та завдання для реалізації на уроці, відповідно до робочої програми обраного освітнього компонента.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Питання для самостійної роботи до теми 1

1. Поясніть сутність технологічного підходу до навчання.

2. Що передбачає технологічний підхід до навчання?

3. Назвіть принципи технологічного підходу.

4. Охарактеризуйте педагогічне поняття «технологія».

5. З'ясуйте сутність терміну «педагогічна технологія».

6. Охарактеризуйте компетентнісні засади сучасного уроку.

7. Охарактеризуйте структуру компетентнісного уроку.

8. Яку роль відіграють суб'єктний чинник і рефлексія у процесі технологізації навчання?

9. Поясніть термін «технологія уроку».

10. Яку роль відіграє процес учіння у процесі розвитку професійних компетентностей здобувача освіти.

11. Назвіть основні рівні активності учіння.

Питання для самостійної роботи до семінарського заняття 1

1. Охарактеризуйте поняття «цілевизначення сучасного уроку».

2. Як основні рівні цілей навчання виділяють?

3. Як взаємопов'язані мета і цілі сучасного уроку?

4. Охарактеризуйте особливості відображення цілевизначення у меті сучасного уроку.
5. Опишіть особливості проєктування як методологічної діяльності сучасного педагога.
6. У чого полягає сутність конструювання сучасного уроку в умовах технологізації освіти.
7. Охарактеризуйте основні способи фіксації процесу проєктування і конструювання уроку.
8. Охарактеризуйте особливості учіння здобувача освіти.
9. Поясніть рівні активності учіння.

Питання для самостійної роботи до семінарського заняття 2

1. Розкрийте сутність особистісно орієнтованого навчання, що є домінантним у сучасній освіті.
2. Які ключові ознаки особистісно орієнтованої технології уроку?
3. Опишіть модель особистісно орієнтованої технології сучасного уроку.
4. Охарактеризуйте сутність й особливості технології проблемного навчання.
5. Які ключові ознаки технології проблемного навчання?
6. Опишіть основні складові поняття технології проблемного навчання.
7. Сформулюйте сутність й ключові ознаки інтерактивної технології сучасного уроку.
8. Охарактеризуйте технологічну модель інтерактивної технології уроку та шляхи її реалізації.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання 1

Спроектувати сучасний урок, відповідно до обраного освітнього компонента, в аспекті особистісно орієнтованої технології навчання.

Індивідуальне завдання 2

Спроектувати сучасний урок, відповідно до обраного освітнього компонента, в аспекті проблемної технології навчання

Індивідуальне завдання 3

Спроектувати сучасний урок, відповідно до обраного освітнього компонента, в аспекті інтерактивної технології навчання

Індивідуальне завдання 4

Розробити модель сучасного компетентнісного уроку на обрану тему.

Індивідуальне завдання 5

Розробити методи навчання для вивчення навчальної дисципліни, яку Ви викладаєте.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Завдання до модульного контролю. Розкрити питання. Навести приклади із власного досвіду. Презентувати у вигляді доповіді. Підготувати питання для дискусії.

1. Компетентнісні засади сучасного уроку.
2. Структурування компетентнісного уроку.
3. Функції технології сучасного уроку.
4. Мотивація процесу учіння здобувача освіти на компетентнісному уроці.
5. Рефлексія здобувача освіти на компетентнісному уроці.
6. Рівні активності учіння здобувачів освіти на уроці.
7. Цілевизначення: сутність і шляхи реалізації.
8. Основні способи моделювання сучасного компетентнісного уроку.
9. Модель особистісно орієнтованої технології компетентнісному уроку.
10. Модель проблемної технології компетентнісному уроку.
11. Модель інтерактивної технології компетентнісному уроку.

КОМПЛЕКС ТЕСТОВИЙ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Технологічний підхід дозволяє

- а) швидко організовувати і здійснювати навчальний процес;
- б) прогнозувати наперед визначений результат, поетапно здійснювати, порівнювати і корегувати навчальну діяльність здобувачів освіти;
- в) використовувати технічні засоби задля забезпечення контролю результатів навчання;
- г) спрямовувати процес навчання на розвиток здобувача освіти на основі рівності у спілкуванні та партнерстві.

2. Технологічне конструювання процесу навчання включає такі етапи:

- а) організація, перебіг навчання, контроль, рефлексія;
- б) мотивація, цілевизначення, діяльність, контроль;

- в) мотивація й організація, цілевизначення, цілереалізація, рефлексія;
- г) мета, діяльність, контроль, оцінювання.

3. Особистісно орієнтована технологія навчання – це

- а) суб'єктно орієнтована, методично спроектована й реалізована педагогом організація й управління процесом активного учіння, спрямованого на вирішення і розв'язання спеціально визначених навчальних цілей;
- б) розроблена педагогом траєкторія навчання класного колективу і реалізована у визначений часовий проміжок;
- в) спроектований й реалізований педагогом навчальний процес відповідно до завдань чинної освітньої програми і мети навчального заняття;
- г) активне учіння кожного здобувача освіти.

4. Проблемна технологія навчання – це ...

- а) спроектована педагогом організація процесу активного оволодіння здобувачами освіти новими знаннями і способами дій, під час якого нові знання не даються учневі в готовому вигляді, а здобуваються ним під час розв'язування проблеми, сконструйованої педагогом;
- б) компетентісно спрямована освітня система, що створює умови для самореалізації здобувача освіти;
- в) організація навчального процесу в умовах постійної активної взаємодії всіх учнів;
- г) мотивована методика навчання, що включає групову взаємодію.

5. Навчальний процес в умовах інтерактивної технології відбувається за умови

- а) суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і здобувачів освіти;
- б) в умовах проблемного обговорення навчальних питань;
- в) під чітким керівництвом діяльності здобувачів освіти;
- г) постійної, активної взаємодії всіх здобувачів освіти.

6. Цілевизначення – це...

- а) спосіб і шлях досягнення цілей конкретного уроку;
- б) визначення і уточнення декларованих цілей освіти, впровадження їх у конкретному навчальному занятті;
- в) інтерпретація соціальних й освітніх потреб у чітко сформульовану мету уроку, спрямовану на розвиток мовної особистості учня в фіксованому чинними державними документами напрямку;
- г) перелік цілей відповідно до чинної програми.

7. Педагогічне проєктування стосується таких компонентів змісту уроку

- а) теоретичного, практичного методичного;
- б) навчального і виховного;
- в) цільового, календарного, тематичного;

г) технологічного, проблемного, теоретичного, методичного.

8. Педагогічне проєктування – це

- а) конструктивна і продуктивна діяльність педагога, що передбачає планування та побудову практики навчання, включає розробку інноваційної технологічної моделі сучасного уроку, передбачення основних сумісних дій педагога і здобувачів освіти, визначення і конструювання етапів процесу перебігу уроку, прогнозування майбутніх його результатів, здійснення та оцінка наслідків реалізації творчих методичних задумів педагога;
- б) творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту;
- в) фактичний матеріал і теоретичні положення, що підлягають засвоєнню учнями;
- г) діяльність педагога, що передбачає планування конспекту уроку для затвердження адміністрацією закладу освіти.

9. На якому етап педагог першочергово створює модель уроку

- а) моделювання;
- б) конструювання;
- в) візуалізація;
- г) реалізації.

10. Деталізація створеного проєкту відповідно до конкретного класного колективу відбувається

- а) під час проведення конкретного уроку;
- б) на етапі конструювання уроку;
- в) перед початком навчального заняття;
- г) на методичній раді закладу освіти.

11. Які основні рівні активності учіння на уроці виділяють?

- а) низький, середній, достатній, високий;
- б) репродуктивно-наслідувальний, частково-пошуковий, творчий;
- в) усвідомлений, відтворювальний, продуктивний;
- г) продуктивний, репродуктивний, проблемний.

12. Які основні способи інформування необхідно використовувати для повідомлення цілей уроку?

- а) вербальний, графічно-вербальний, наочно-вербальний;
- б) усний, письмовий, віртуальний;
- в) цифровий, графічний, образний;
- г) усний і писемний.

13. Концепція якої технології навчання реалізовує ідею сприйняття учасників процесу навчання так: педагог – суб'єкт навчання, здобувач освіти – суб'єкт навчання?

- а) проблемна;
- б) особистісно орієнтована;
- в) компетентнісна;
- г) інтерактивна.

14. Осмислені здобувачем освіти труднощі (теоретичні чи практичні), шляхи подолання яких вимагають пошуку нових знань чи способів дій – це

- а) дослідницька ситуація;
- б) пошуково-експериментальна ситуація;
- в) проблемна ситуація;
- г) ситуація вибору.

15. Яка технологія навчання сприяє розвитку критичного мислення, стимулює активність учіння здобувачів освіти, передбачає широке обговорення проблемного питання чи явища?

- а) інтерактивна;
- б) проблемна;
- в) особистісно орієнтована;
- г) критичного мислення.

ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Власне проєктування – найбільш складний, креативний, плідний, дієвий етап відносно загального проєктування, оскільки передбачає уточнення концепції та мети уроку, наповнення створеної моделі та всіх її складників, створення і розроблення технології його проведення, матеріальна фіксація змісту й етапів уроків, форм, методів, прийомів, засобів навчання.

Зміст сучасного уроку – це цілісне і багатокомпонентне поняття, що складається з основних компонентів – теоретичного, практичного, методичного.

Конструювання – це деталізація створеного проєкту відповідно до конкретного класного колективу. На етапі конструювання, що є навчальною і методичною діяльністю, необхідно адаптувати розроблену модель до реальних учасників навчально-виховного процесу, наблизити до справжніх педагогічних умов, передбачити особливості організаційних форм навчальної діяльності, методів і прийомів.

Моделювання – вихідний етап планування, на якому педагог визначає концепцію уроку, чітко формулює мету, конкретизує цілі, визначає зміст навчального заняття (теоретичний, практичний, методичний компоненти), встановлює структурні етапи уроку, створює таблицю-модель уроку.

Педагогічне проєктування – це конструктивна і продуктивна діяльність педагога, що передбачає планування та побудову практики навчання, включає

розробку інноваційної технологічної моделі сучасного уроку, передбачення основних сумісних дій педагога і здобувачів освіти, визначення і конструювання етапів процесу перебігу уроку, прогнозування майбутніх його результатів, здійснення та оцінка наслідків реалізації творчих методичних задумів педагога.

Проблемна ситуація – це осмислені здобувачем освіти труднощі (теоретичні чи практичні), шляхи подолання яких вимагають пошуку нових знань чи способів дій.

Проблемно-пошукова ситуація – передбачає набуття досвіду проблемної, дослідної, пошукової, творчої навчальної діяльності; розвитку метакомпонентів мислення, впевненості у власній здатності до вирішення навчальних і життєвих комунікативних проблем; уможливорює творчу, самостійну, пошукову пізнавальну діяльність.

Рефлексія – у загальному контексті – це осмислення й оцінка діяльності людини, здатність особистості до самоаналізу й аналізу іншого суб'єкта взаємодії, в педагогічному аспекті – аналіз педагогом і здобувачем освіти своєї або чужої діяльності під час навчального процесу

Ситуації успіху – передбачає визнання учнем досягнутого результату як успіху, забезпечує надбання власного практичного досвіду, впевненості у спроможності до усвідомлених активних практичних дій у навчанні, а потім у житті.

Ситуація вибору – надає можливість вибрати навчальну діяльність, варіанти, способи, види, форми її здійснення.

Ситуація зацікавленості – зумовлює виникнення мотивації до навчання, необхідності навчальних дій, уможливорює набуття досвіду активної пізнавальної діяльності, осмислення цінності набутих особистісних знань, умінь і навичок.

Учіння – це осмислена пізнавально-дослідницька діяльність здобувача освіти під керівництвом педагога, спрямована на вироблення індивідуальної компетентності.

Цілевизначення – інтерпретація соціальних й освітніх потреб у чітко сформульовану мету уроку, спрямовану на розвиток мовної особистості учня в фіксованому чинними державними документами напрямку.

Ціlereалізація – методично спроектований і впроваджений на практиці шлях досягнення визначених навчально-пізнавальних цілей, конкретне здійснення навчально-пізнавальних дій для досягнення визначених цілей у процесі міжособистісної взаємодії вчителя й учнів на уроці.

Цілеспрямованість – це комплекс цілей освіти, зумовлений запитами і потребами суспільства та концептуальними орієнтирами освіти, спроектовані в меті і змісту сучасного уроку; прагнення їх досягти.

6. КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

За консультаціями чи уточненнями окремих питань електронного навчального курсу можна звернутися до викладача Кучеренко Ірини Анатоліївни за електронною поштою 1909irina@gmail.com та у вайбер за номером +38-068-794-85-732.

10. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського: офіційний сайт: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dnpb.gov.ua>

2. Дидактика: теорія і практика. Навчально-методичний посібник / О.С. Березюк, О.М. Власенко. Житомир. 2017. 212 с. <http://eprints.zu.edu.ua>

3. Закон України «Про вищу освіту»: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

4. Закон України «Про освіту»: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

5. Інноваційні педагогічні технології у системі неперервної професійної освіти : монографія / За ред. С. С. Вітвицької. Житомир. 2015. 368 с. http://eprints.zu.edu.ua/21981/1/in_ped_teh_2015.pdf

6. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г.Л. Єфремової. Суми. 2020. 444 с. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14608/1/MonPaluch.pdf>

7. Клочко В.М. Стратегічні напрями освіти в новому технологічному укладі. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 25. Ч. 1. С. 112-115. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/25_1_2019ua/26.pdf

8. Кучеренко І. Методи мотивації і цілевизначення – важливі складники успішного процесу учіння. *Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 13 Вип. 1(7). 2022. С.13–21. https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_school/2022/1/4.pdf

9. Кучеренко І., Мамчур Л. Пріоритетність компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів. *Філологічний часопис*. 2018. 1(11). С. 163–169. http://nbuv.gov.ua/UJRN/filoljour_2018_1_23.

10. Кучерявий О.Г. Педагогіка: Особистісно-розвивальні аспекти. Навчальний посібник. Київ, 2015. 440 с. <https://studfile.net/preview/7231515/>

11. Кучерявий О.Г. Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 279 с. <https://lib.iitta.gov.ua/729190/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%D1%8F%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%9E>
12. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт: [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua
13. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів. Монографія /За ред. С. С. Вітвицької, доктора педагогічних наук, професора. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. 304 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/195390039.pdf>
14. Навчально-інформаційний портал БІНПО: офіційний сайт: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://binpo.com.ua>
15. Основи сучасної педагогіки: монографія / Дмитренко Т.О., Яресько К.В., Нагаєв В.М., Колбіна Т.В. та ін. Херсон. 2016. 462 с. <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/1856/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B8.pdf?sequence=1>
16. Розвиток наноосвіти – один із чинників забезпечення переходу на шостий технологічний уклад. / О.Д. Стадник, І.О. Мороз, Ю.О. Шкурдода, О.В. Яременко. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету* : зб. наук. праць. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 3. С. 324–330. <https://repository.sspu.edu.ua/items/f7072fb3-c46d-4400-8368-5296991a3244>
17. Чернецька Т. Сучасний урок: теорія і практика моделювання : навч. посібник. К. 2011. 352 с. https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Miier/publication/340413107_Sucasnij_urok_teoria_i_praktika_modeluvanna/links/5e87551f299bf1307977f2de/Sucasnij-urok-teoria-i-praktika-modeluvanna.pdf